



Kriminella ungdomsnätverk – utanförskapets pris

En förstudie

Olli Puhakka
Juni 2005

Kriminella ungdomsnätverk – utanförskapets pris

En förstudie

Förord

Då och då blossar diskussionen upp om ungdomsbrottslighet och dess kopplingar till narkotika och s.k. gängkriminalitet. Det är en allmän uppfattning att kriminella gäng finns i alla större och även i en del mellanstora svenska städer. Det rör sig om ett stort antal löst sammansatta grupperingar som är mycket brottsaktiva och som i huvudsak består av individer i åldern 15-30 år. Brottsligheten är koncentrerad till stölder, narkotikabrott, våldsbrott och skadegörelse som exempelvis klotter, och även personrån. Det förekommer också uppgifter om att medlemmarna utnyttjas av mer kvalificerade kriminella organisationer, bl.a. som "hantlangare" och kurirer. Gängen sägs dessutom utgöra en viktig rekryteringsbas för den grövre organiserade brottsligheten.

Mobilisering mot narkotika har tagit initiativ till att genomföra en förstudie för att i görligaste mån kartlägga problemets karaktär och omfattning samt de insatser som i dag görs av skola, socialtjänst, arbetsmarknadsmyndigheter, bostadsbolag, polis, kriminalvård, ideella organisationer och andra relevanta aktörer för att direkt eller indirekt förebygga och bekämpa kriminella gäng.

I denna förstudie har kvalitativa intervjuer genomförts, dels genom intervjuer med nyckelpersoner inom olika myndigheter och organisationer som arbetar med problematiken, dels genom fokusgruppsdiskussioner med boende i ett antal av de aktuella boendeområdena i Stockholmsområdet. Den beskrivning av hur kriminella grupperingar påverkar det vardagliga livet i bostadsområdena som förmedlades av dessa två grupper visade generellt sett på hög grad av samstämmighet, även om fokusgrupperna gav en något mer allvarlig problembild.

Det är dock viktigt att poängtera att personerna som intervjuats och de som deltagit i fokusgrupperna inte är slumpmässigt utvalda, varför den bild som förmedlas inte behöver vara representativ för befolkningen i stort i dessa kommuner.

Vill man ha en uppfattning om hur befolkningen i stort ser på dessa frågor behövs större slumpmässiga urval av befolkningen i dessa kommuner. Sådana undersökningar, exempelvis s.k. trygghetsmätningar, genomförs också i olika kommuner, oftast genom ett antal färdiga frågor med fasta svarsalternativ, ställda i enkäter eller i telefonintervjuer. Dessa undersökningar är också viktiga att genomföra och kan bidra med värdefull kunskap om människors syn på kriminalitet och hur den påverkar deras vardag. De ger dock av naturliga skäl inte samma möjligheter till utförligare personliga skildringar. Det är därför inte märkligt om den typen av undersökningar ger en annan bild jämfört med den som längre intervjuer av ett mindre antal

medborgare i fokusgrupper kan ge; urvalen är inte jämförbara och frågorna skall, och bör, ge olika dimensioner och perspektiv på människors vardag. Båda perspektiven behövs och kompletterar varandra.

Det övergripande syftet med projektet är att få till stånd ett långsiktigt arbete för att förhindra rekrytering till kriminella gäng och skapa trygghet för de boende i eftersatta bostadsområden samt att bekämpa de kriminella gängen. Detta ska ske genom att projektet bidrar till ökad medvetenheten kring gängproblematiken och dess koppling till narkotika.

Kartläggningen har genomförts av Olli Puhakka, Stockholms socialförvaltning, under perioden oktober 2004 – januari 2005. Sammanställningen av resultaten från fokusgruppsdiskussioner med medborgare i stockholmsområdet är gjord av Leyla Ferngren.

Björn Fries
Narkotikapolitisk samordnare

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	9
Bakgrund	9
Mål och syfte	9
Praktiskt genomförande	9
Litteraturstudier	11
Definitioner av gäng	11
Ungdomar, gäng och brott	12
Tidigare kartläggningar av gäng och kriminella	13
Brottsutvecklingen i Sverige	14
Kommunstudier	16
Stockholm	16
City	16
Västerort	17
Söderort	19
Botkyrka	20
Södertälje	23
Uppsala	24
Malmö	25
Rosengård	27
Fosie och Södra innerstaden	28
Vilka åtgärder har vidtagits	28
Andra städer	29
Medborgarnas perspektiv	30
Diskussion	31
Tillförlitlighet	31
Sammanfattning av resultaten	32
Vad är gemensamt för situationen i de undersökta kommunerna?	32
Finns det skillnader mellan kommunerna?	33
Har boendesegregation och utanförskap betydelse för gängbildning och kriminalitet?	34
En minoritets lågintensiva uppror	35
Att förebygga och bekämpa gängkriminalitet	36
Gängkriminalitet	36
Boendesegregation	37
Samverkan mellan myndigheter	38
Skolan	38
Viktiga frågor att lyfta fram och diskutera	39
Referenser	40
Bilaga: Fokusgrupper	43

Sammanfattning

De kommuner som beskrivs i förstudien är Stockholm, med tyngdpunkt på stadsdelarna i Järvaområdet, Botkyrka, Malmö, Uppsala och Södertälje. Kartläggningen har till största del gjorts genom kvalitativa intervjuer med nyckelpersoner inom myndigheter och organisationer som arbetar med den berörda problematiken i de fem kommunerna samt genom sex fokusgruppsdiskussioner med boende i ett antal bostadsområden i Stockholm.

Inom den kriminologiska forskningen finns inte någon allmänt accepterad definition för begreppet "gäng". Beroende på sammanhanget är *gäng*, *sammansättningar*, *kriminella nätverk* och *organiserad kriminalitet* förekommande benämningar som används om brottsaktiva grupperingar.

Förstudiens resultat visar att kriminella grupperingar av olika typer finns i samtliga av de undersökta kommunerna enligt de intervjuades beskrivning, med en tydlig koncentration i socioekonomiskt missgynnade bostadsområden. Huvudtyperna är 1) "ungdomsgäng" vilkas kriminalitet oftast är spontan samt 2) grupper med något äldre personer som försörjer sig genom en mer avancerad kriminalitet. Gränsen mellan kategorierna är dock flytande. Från den första gruppen sker rekrytering till den andra och bostadsområden spelar en viktig roll som rekryteringsbas.

De intervjuade myndigheternas (polis, socialtjänst, skola, åklagare) bild är i huvudsak samstämmade med varandra och med den bild som deltagarna i fokusgrupperna förmedlar av "gängproblematiken" även om det finns vissa nyanskillnader. Framför allt deltagarna i fokusgrupperna återger en allvarlig problembild av hur de kriminella grupperingarna påverkar det dagliga livet i bostadsområdena.

De flesta av grupperingarna som beskrivs av de intervjuade är till sin karaktär löst sammansatta och relativt kortlivade. Ofta består de av en kärna av några få personer med en närmare relation till varandra samt en större nätverksliknande yttre krets som hela tiden skiftar. Nästan utan undantag saknar grupperingarna tydlig ledarstruktur, namn och yttre attribut. Åldern för personerna i grupperna är vanligen mellan 15-30 år, nästan alla är män. De som ingår i samma gruppering är vanligtvis i ungefär samma ålder. Grupperingar med endast kvinnor förekommer men är få och av allt att döma mycket kortlivade.

Narkotikamissbruk rapporteras vara vanligt förekommande hos de inblandade personerna och narkotikabrott utgör ofta ett viktigt inslag i den kriminella verksamheten. Grupperna är oftast etniskt blandade. Som grundorsaker till problemet anges av de intervjuade ökad boendesegregation, fattigdom, utanförskap och marginalisering i miljon-

programmets bostadsområden. Gängen erbjuder en alternativ utvecklingsväg för ungdomar och unga vuxna som upplever att andra vägar är stängda. Gängen kan också erbjuda stöd, trygghet och en identitet som ungdomar har svårt att hitta på annat håll. De inblandade personerna utgör dock endast en liten minoritet av alla ungdomar och unga vuxna i samhället och i de aktuella bostadsområdena.

Situationen ser ut att vara relativt snarlik i de undersökta kommunerna, även om det finns vissa skillnader. När det gäller problematiken med kriminella ungdomsgrupper ser situationen ut att vara svårast i Malmö. Samtliga intervjuade i Malmö konstaterar att situationen med ungdomskriminaliteten i staden är allvarlig. Som grundorsak anges en svår socioekonomisk situation framförallt i ett av de större bostadsområdena. Norra Botkyrka har de senaste åren haft problem med mer avancerade kriminella grupperingars verksamhet. Enligt de intervjuades beskrivning finns problemen kvar i kommunen även om de anser att situationen har blivit något bättre genom polisens och kommunens egna insatser. De aktuella gruppernas verksamhet sträcker sig dock till hela länet och även utanför länets gränser.

För att med framgång kunna förebygga och bekämpa problemen är det viktigt att olika aktörer som polisen, socialtjänsten och skolan utvecklar ett fungerande samarbete lokalt. Kunskaperna i kommunerna om ungdomskriminalitet och eventuella kriminella nätverk är ofta bristfälliga vilket kan göra det svårt att veta vart man ska rikta insatserna. Det behövs systematiska, kontinuerliga lokala kartläggningar så att de olika aktörerna kan få samma bild av problematiken. För kartläggningarna behöver en gemensam modell och metodik utvecklas.

I de segregerade bostadsområdena är den stora omflyttningen och upplevelsen av utanförskap ett problem. Det är svårt att skapa positiva sociala relationer. Områdena måste göras attraktivare att bo i så att omflyttningen minskar. Befolkningen måste bli involverad och vara aktivt delaktig i processen. Det är av stor vikt att skapa en bra relation och en tillit mellan myndigheterna och befolkningen. Det är viktigt att alla verksamheter rekryterar kompetent personal, vilka också erbjuder möjlighet att arbeta långsiktigt. Polisens roll är viktig; befolkningen måste känna att polisen är närvarande och bryr sig om problemen.

Väl fungerande skolor är viktiga för att hindra att kriminella normsystem skapas bland barn och ungdomar. Det är viktigt att fokusera på samverkan mellan skolan och föräldrarna.

De som blir föremål för insatser inom socialtjänsten eller kriminalvården, måste tas om hand med evidensbaserad metodik för att hindra återfall.

Att fokusera på missbruk och narkotikabekämpning är en central fråga. De som återvänder från institutionsplaceringar måste erbjudas eftervård.

Inledning

Bakgrund

Även om ungdomskriminaliteten eller den anmälda kriminaliteten totalt i Sverige enligt den befintliga brottsstatistiken inte visar tendenser till några dramatiska ökningar de senaste åren har den s k *gängkriminaliteten* blivit flitigt uppmärksam i medierna och i den kriminalpolitiska debatten. Begreppet gängkriminalitet används dock i sväpande former och om ett brett spektrum av olika företeelser. Med gängkriminalitet kan avses både organiserade grupperingars spektakulära grova brott och våldsamma uppgörelser med varandra och samtidigt även en del av den vanliga ungdomskriminaliteten.

Rapporten "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet" (Mob, 2004) konstaterar att kriminella grupperingar och nätverk idag finns i alla större och även i en del mellanstora och mindre städer i Sverige. Gruppernas brottslighet handlar ofta om exempelvis narkotikahandling och grova rån. Beroende på sammanhanget är *gäng*, *sammansättningar*, *kriminella nätverk* och *organiserad kriminalitet* förekommande benämningar som används om dessa brottsaktiva grupperingar. Var gränserna går mellan begreppen är dock långtifrån självklart och bristen på definitioner har ibland skapat förvirring. Ett problem med själva begreppet *gäng* är att det lätt associeras till välorganiserade amerikanska kriminella gatugäng vars schabloniserade bild i stor omfattning har formats av media och t o m underhållningsindustrin. Många forskare och praktiker är ytterst försiktiga med att använda begreppet gäng över huvud taget. För enkelhetens skull och på grund av att det ibland finns svårigheter med att få verkligheten och teorierna att motsvara varandra används alla de ovan nämnda begreppen i den löpande texten i denna förstudie.

Samtidigt finns det en uppfattning - bland annat i rapporten "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet" - att medlemmarna i de mer avancerade kriminella grupperingarna oftast är rekryterade från kriminella ungdomsgäng och att bostadsområden spelar en stor roll som rekryteringsbas. (Mob, 2004) Framväxten av "gängen" kan därmed - åtminstone delvis - kopplas till segregationen mellan eftersatta och mer välbärgade områden. Det finns många tecken på att denna segregation som - mer eller mindre - funnits även tidigare har blivit allt tydligare i de svenska storstäderna under de senaste 10-20 åren. Klyftorna mellan olika befolkningsgrupper har vidgats. Problematiken har även kopplats till invandras svårigheter att bli integrerade och få en känsla att bli accepterade och

fullvärdiga medlemmar i det svenska samhället. När vanliga utvecklingsvägar upplevs som stängda kan de kriminella grupperingarna erbjuda ett alternativ för en del unga i missgynnade bostadsområden.

I många europeiska länder finns det redan enklaver i storstädernas förortsområden med djupa sociala problem och hög kriminalitet som polisen och andra myndigheter har ytterst svårt att bekämpa med framgång. Kriminella grupperingar har tagit över en del av makten i bostadsområden. Myndigheterna har förlorat sitt förtroende hos en befolkning som känner att de lämnats åt sitt öde för att lösa problemen på egen hand - eller som ett alternativ att leva med dem.

"Grupper av människor föds in i ett utanförskap. Det gäller särskilt bostadsområden med svag gemenskap och samverkan i närmiljön, dålig ekonomi, dåligt socialt nätverk, litet utbud av fritidsaktiviteter och låg självkänsla hos befolkningen. När de flesta vanliga utvecklingsvägar upplevs som stängda i ett samhälle erbjuder de kriminella gängen en alternativ karriär."

(Ur *Agenda för en effektivare narkotikabekämpning*, Mobilisering mot narkotika)

Mål och syfte

Målet för förstudien är att kartlägga förekomsten av kriminella gängbildningar i ett urval av svenska städer; att beskriva situationen som den ser ut hösten 2004, i vilken omfattning det förekommer grupperingar, "gäng", som ägnar sig åt kriminalitet, hur personsammansättningen i dessa grupperingar ser ut, hur omfattande och av vilken art deras kriminalitet är samt hur myndigheter och allmänheten lokalt ser på problemet. Vidare är målet att undersöka vilka insatser som redan görs mot problematiken av olika samhällsorgan; de brottsbekämpande myndigheterna, kommunerna och andra.

Det övergripande syftet är att bidra till ett långsiktigt arbete för att motsvara rekrytering till kriminella gäng och bekämpa s.k. gängkriminalitet.

Praktiskt genomförande

Förstudien har i huvudsak genomförts genom kvalitativa (utan fasta svarsalternativ) intervjuer

med nyckelpersoner inom organisationer och myndigheter (polis, åklagarmyndighet, socialtjänst, skola, frivilligorganisationer m fl.) som regelbundet arbetar med ovannämnda problematik. En viktig del i undersökningen var även elva s.k. fokusgruppsdiskussioner med boende, "vanliga medborgare" i ett antal bostadsområden i Stockholm. Därutöver intervjuades tre medlemmar eller före detta medlemmar i kriminella grupperingar. Sammanlagt genomfördes 39 intervjuer. Vid några tillfällen blev flera personer intervjuade samtidigt; sammanlagt intervjuades 55 personer. I fokusgrupperna deltog ett åttiotal personer.

En hearing med nyckelpersoner från olika kommuner och organisationer anordnades i november 2004. Före hearingen hade en enkät skickats ut till kommunerna i landet innehållande frågor om eventuella problem med gängkriminaliteten. Elva kommuner svarade på enkäten. Repliker från intervjuerna, enkäten och hearingen finns inlagda i texten. Rapporten innehåller även referat till tidigare rapporter och forskning om kriminalitet, boendesegregation och socialtjänstens arbete samt registerdata.

De kommuner och områden som ingår i förstudien är Stockholms stad med tyngdpunkt på stadsdelarna i Västerort samt Botkyrka, Malmö, Uppsala och Södertälje. Urvalet av kommunerna gjordes med stöd av de uppgifter som framkom i enkätsvaren och vid hearingen. Med stöd av uppgifter från Länskriminalpolisen valdes fokuset i Stockholms stad att ligga på stadsdelarna i Västerort. En kortare beskrivning om situationen i ett antal mindre städer ingår också; informationen från dessa städer inhämtades i samband med enkäten och hearingen.

En referensgrupp med nyckelpersoner från olika myndigheter och organisationer har varit anknuten till förstudien och diskuterat innehållet. Gruppen har sammanlagt haft tre möten.

Doktorand Karl-Magnus Carlsson vid Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet har gett värdefulla synpunkter på manuset och viktiga litteraturtips. Leyla Ferngren har skrivit analysen om fokusgrupperna (bilaga).

Litteraturstudier

Definitioner av gäng

Även om det inom kriminologin sedan länge finns omfattande forskning om kriminella nätverk, organiserad kriminalitet och även om så kallad gängkriminalitet (framförallt i USA) saknas en allmänt accepterad definition för begreppet "gäng" (gang). I stället finns ett stort antal definitioner med delvis olika ingredienser. Oenigheten mellan forskarna handlar bland annat om olika egenskaper hos gängen; tidsbeständigheten, hur väl organiserade och sammanhållna de är, deras delaktighet i kriminalitet osv. (Sarnecki, 2003).

I många av de amerikanska storstäderna har den organiserade kriminaliteten och de kriminella ungdomsgängen setts som ett stort problem och följaktligen har mycket forskning riktats mot fenomenet. Den amerikanska forskningen är framför allt inriktad på så kallad gatugäng, "street gangs", där medlemmarna till största del är ungdomar eller unga vuxna. Andra förekommande gängtyper som också ägnar sig åt kriminalitet av någon typ är exempelvis fängelsegång och mc-gäng.

Uppkomsten av kriminella gäng i de amerikanska storstädernas slumområden uppmärksammades redan i början av 1900-talet och från 1950-talet även i mindre städer. Senare under seklet uppmärksammades gängens förflyttning ut till förorterna och deras ökade aktivitet, framför allt från 1980-talet - troligtvis som en följd av en större tillgång till droger och vapen. Under denna period började gängproblematiken få större uppmärksamhet även i Europa (Roxell, 2002). Schablonbilderna av de amerikanska gatugängen är att de är hårt strukturerade, hierarkiska, etniskt homogena och ofta specialiserade på en viss typ av brott. Dödligt våld som biprodukt i en del av gängens verksamhet anses vara vanligt. Ofta riktar sig våldet mot medlemmar i konkurrerande gäng. Enligt uppskattningar har under slutet av 1990-talet drygt 1 000 personer årligen mist livet i samband med våld som är relaterad till ungdomsgängen (Juvenile Justice Bulletin). Det bör dock påpekas att de gäng som motsvarar denna schablonbild av gatugäng troligtvis bara utgör en liten minoritet av den stora mängden mer ostrukturerade och tillfälliga kriminella grupperingar som finns i USA. I praktiken kan "gängen" se väldigt olika ut (Klein, 2001).

Trots svårigheten att definiera begreppet *gäng* kan följande definition möjligen vara en som enligt Sarnecki de flesta forskare skulle kunna enas om. De flesta av de befintliga definitionerna innehåller trots allt samma komponenter (Curry och Decker 1998, Sarnecki 2003):

- En grupp individer
- Någon form av yttre symboler för gängmedlemskap (kläder, tatueringar etc.)
- Någon form av specifik kommunikation, t ex speciella ord, graffiti, handtecken etc.)
- Beständighet i tid (ett år eller längre)
- Territorium (revir) som gänget försvarar
- Brottslighet. Ett viktigt syfte med medlemskap i gäng.

Grupperingar/gäng av denna typ är dock av allt att döma ytterst sällsynta i Sverige. De "gäng" som finns borde i de flesta fall kanske i stället kallas för "grupperingar" eller "nätverk". (Sarnecki, 2003)

Även i en del europeiska länder har det under en tid funnits tecken på gängkulturer som har vissa likheter med den amerikanska. Många forskare har tidigare förnekat gängens existens, men idag råder en något större enighet om att de finns. En orsak till gängens framväxt i storstäderna är att det i praktiskt taget alla europeiska länder idag finns missgynnade minoritetsgrupper. En annan trolig orsak är den ökade polariseringen mellan "vinnarna" och "förlorarna" i samhället samtidigt som delar av det sociala skyddsnetet i många länder har rustats ner. Framförallt har ungdomar utan fast förankring till arbetslivet drabbats svårt av denna utveckling och i den svåraste situationen befinner sig invandrarungdomarna. Vanliga gemensamma drag för gängen i Europa är (Weitekamp, 2003):

- Gängen förekommer främst i utsatta bostadsområden
- Medlemmarna tillhör ofta minoritetsgrupper
- Medlemmarna är ungdomar eller unga vuxna, huvudsakligen män
- Medlemmarna är oftast marginaliserade unga personer med dålig kontakt till samhället och med dåliga framtidsutsikter.
- Medlemmarna är involverade i kriminella aktiviteter av olika slag
- Gängen är tidsbeständiga

I Europa har det dock genomgående funnits en viss motvilja bland forskare att använda begreppet gäng om kriminella nätverk. Samverkansforumet *Euro-gang* som startades 2001 i syfte att forska om gängproblematiken och kriminella nätverk i Europa enades ändå om följande definition för ungdomsgäng: *Ungdomsgruppering med en viss tidsbeständighet och med kriminell aktivitet som en del av identiteten* (The Eurogang Program). Av allt att döma motsvarar denna definition ganska bra många av de

grupperingar som finns i svenska städer och som även skildras i denna förstudie. Det är dock viktigt att påpeka att syftet med denna förstudie inte är att låsa sig vid någon speciell definition av gäng utan beskriva situationen som de intervjuade aktörerna uppfattar den.

Ungdomar, gäng och brott

Brå-rapporten *Stöld, våld, och droger bland elever i årskurs nio* som bygger på självdeklarande skolundersökningar konstaterar att det inte är ovanligt att ungdomar vid något enstaka tillfälle begår brott men att få begår många brott. Uppskattningsvis svarar cirka fem procent för hälften av brottsligheten bland ungdomar (Brå-rapport 2003:5).

Ungdomar svarar för en stor del av brottsligheten totalt och när de begår brott gör de det oftast i grupp (minst två personer). Med stigande ålder tenderar ensambrott att bli vanligare. Under ungdomars frigörelseprocess i tonåren är kamratgruppen med likasinnade och statusen i gruppen av stor betydelse. Detta gäller framför allt pojkar och för dem är gemenskapen ofta handlingsinriktad, att prestera och våga (Fonden, 2001). Samtidigt kan gäng i vissa fall erbjuda sina medlemmar stöd, trygghet och en identitet som ungdomar söker men har det svårt att få på annat sätt. I vissa tonårsgrupper utgör kriminaliteten ett viktigt inslag i medlemmarnas umgänge, ibland kombinerad med droger.

På samma sätt kan kamratgruppen och medbrottslingar ha betydelse för enskilda ungdomars brottslighet. Vissa forskare anser att sannolikheten för att ett brott ska uppstå delvis är relaterat till förövarens förmåga att hitta en lämplig medbrottsling. Enligt de nätverksstudier om gemensamt deltagande i brott, som tidigare gjorts i bland annat Borlänge, Stockholm och Köpenhamn styrs valet av medbrottslingar i stor utsträckning av ungdomarnas ålder, kön samt stadsdel där de bor. Det vanligaste är att man väljer en medgärningsman som är i samma ålder som man själv och att pojkar väljer andra pojkar som sina brottskumpaner och att flickor väljer andra flickor. Framförallt sker en stor del av medbrottslingaktionerna mellan personer som bor i samma bostadsområde. Hos de yngre ungdomarna är andelen större än hos de äldre. Däremot spelar etniciteten en mycket mindre roll. (Pettersson, 2001, Sarnecki 1981, 2003)

Trots att det gemensamma deltagandet i brott bara är tillfälligt kan ändå banden mellan deltagarna under den tid de är verksamma vara starka. Hos tonåringar är det vanligt att relationer skapas och bryts ofta och snabbt. Under den tid relationen finns kan den dock uppfattas som stark och att den kräver stor lojalitet. Därför är det möjligt att

ungdomarna har stark påverkan på varandra trots att relationen är kortvarig. Detta kan i sin tur ha stor betydelse för brottsligheten (Sarnecki, 2003).

Den starka fokuseringen på begreppet "gäng" i mediediskussionen om brottslighetens orsaker kan vara problematisk. Sarnecki påpekar att en stor del av den grövre ungdomsbrottsligheten i Sverige visserligen har gruppkaraktär men att långt ifrån alla alltid begår brott i grupp. De flesta av de aktuella grupperingarna kan knappast definieras som gäng. Gängens betydelse för förståelsen av brottsligheten bör inte överdrivas. Detta gäller framför allt förhållandena i Sverige och övriga Norden (Sarnecki, 2003).

Hur kan processen se ut när man blir med i ett gäng? Intervju med Jacob (fingerat namn), 24 år, född i Sverige men med invandrade föräldrar:

"Jag var mobbad i skolan under hela skoltiden, sen lärde jag känna några killar som var med i ett gäng och jag såg vilken respekt de hade hos andra ungdomar. Då gick jag på högstadiet, eller gick och gick. Jag ville också vara med i gänget vilket jag fick göra när jag först visade att jag kunde vara lite tuff. Det gjorde jag genom några butiksstölder. Vi var cirka tio killar, mellan 15 och 25 år i gänget, bodde i samma bostadsområde; det var ett hyreshusområde med ganska dåligt rykte i en grannkommun till Stockholm. Det var stor lojalitet i gänget, vi var nästan som en familj. Däremot fanns ingen lojalitet mot samhället, nästan ingen kontakt med svenskar, förutom olika myndigheter. Hasch var det några som rökte, annars var det inte så mycket droger. Vi var rätt brottsaktiva, gjorde allt möjligt, många personrån blev det också. Fast mest blev det snatterier och stölder för min del, jag var nästan som kleptomant, hade säkert gjort över hundra stölder innan jag åkte fast för första gången. Då var jag 15 år och dömdes till vård inom socialtjänsten. Innehållet i den vården blev tre samtal med en snäll men lättmanipulerad socialsekreterare. Jag tror att om jag hade fått någon bättre reaktion då, hade det kanske hindrat att jag fortsatte. Två veckor efter det sista samtalet gjorde jag nya brott. Gänget höll ihop rätt många år. Idag finns det inte längre, de flesta av de tio killarna sitter inne, tre är döda.

När jag var 16 flyttade min familj till en annan förort, den här gången i Västra Stockholm. Där blev jag med i ett nytt gäng. I det gänget var lojaliteten mycket sämre men det fanns mycket mer droger, jag själv började med kokain. Jag fortsatte med brott och satt ofta i förhör hos polisen men de kunde aldrig bevisa något så jag var redan 18 när jag blev dömd för andra gången. Det var för rån och jag fick ett år fängelse. Jag satt på en öppen anstalt och det var inte så jobbigt, men det var mycket droger och jag hade

mycket skulder, spelskulder också, när jag muckade. Det var då straffet började. Man hade ingenting och det var bara att sätta igång med nya brott. Då hamnade jag i konflikt med ett annat gäng och blev hotad. Då fick jag hjälp av KRIS som kunde hjälpa mig och det var räddningen för mig. Nu är jag fri från droger och kriminalitet.”

Tidigare kartläggningar av gäng och kriminella

Mobilisering mot narkotikas projekt "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet" kom i juni 2004 ut med sin slutrapport. Rapportens slutsats var att kriminella nätverk som systematiskt begår många och allvarliga brott är en utbredd företeelse i dagens Sverige. Nätverken består vanligtvis av en liten inre kärna på upp till ett tiotal personer och därutöver ett större antal personer löst knutna till nätverket. Nätverken har oftast sitt ursprung i förortsgäng som numera finns i alla större svenska städer. Dessa nätverk är avancerade i sin brottsutövning och ägnar sig åt bl a narkotikabrott, grova stölder samt rån och andra grova våldsbrott. Rapportens slutsats är att förortsgängen utnyttjas av mer kvalificerade kriminella organisationer och utgör rekryteringsbasen för dem. I de större städernas segregerade förorter är brottslighet ett av få sätt att göra karriär. Gränserna mellan vad som kan betraktas som organiserad brottslighet och ungdomsbrottslighet och vardagsbrottslighet är dock långtifrån tydliga (Mob, 2004).

Ett flertal länspolismyndigheter runt om i landet har genomfört och genomför kontinuerligt egna kartläggningar om kriminella nätverk med anknytning till det egna länet. Ett uppmärksammat exempel är en nätverksundersökning om kriminella gäng och grupperingar i Göteborgs-regionen som genomfördes av Länskriminalpolisens underrättsrotel i Västra Götaland hösten 2003. Speciellt fokus i kartläggningen riktades mot att undersöka hur och var rekryteringen sker till de mest kriminella grupperingarna. Syftet med analysen var att få ett underlag för en långsiktig planering för att förhindra nyrekrytering till de kriminella nätverken. Kartläggningens slutsats var att det i regionen finns fyra nätverk som uppfyller EU-kriterierna för organiserad brottslighet. Varje nätverk har en fastare kärna bestående av fem till tio personer. Förutom kärnan är nätverken löst sammansatta och mycket föränderliga över tid. Den brottsliga verksamheten är i hög grad narkotikarelaterad men riktar sig även mot annan typ av brottslighet som inbringar pengar.

Undersökningen i Göteborg visade att en stor majoritet (77 procent) av de kartlagda 270 personerna i nätverken bodde eller hade sin uppväxtbakgrund i tre av stadens mest utsatta bostadsområ-

den med känd social problematik. I genomsnitt var personerna anmälda som skäligen misstänkta för tio brott under den undersökta perioden. Sjuttiofyra procent av dem var samtidigt själva målsägare i brottsanmälningar. I genomsnitt hade dessa personer gjort 2,5 anmälningar; vanligaste brott de hade blivit utsatta för var misshandel. Nästan alla av de kartlagda ungdomar i undersökningen som begått ett brott tillsammans med en gängmedlem eller med en nära bekant till en gängmedlem kom senare att tillhöra ett kriminellt gäng.

En slutsats av kartläggningen var att en "typisk" person i riskzonen att bli rekryterad till de kriminella grupperingarna är en pojke på 17 år boende i ett segregerat bostadsområde och som redan har begått allvarliga brott, som kommit i kontakt med narkotika och vapen, själv blivit utsatt för brott (sannolikt våldsbrott) och har någon form av relation till personer som redan är etablerade i de kriminella gängen (Polismyndigheten i Västra Götaland, 2004).

Ett annat exempel på en nätverksundersökning om gängkriminalitet i Sverige är en kartläggning om brottsliga nätverk bland ungdomar som genomfördes i Stockholm under åren 1991-1995. Kartläggningen visade att det under den undersökta perioden fanns ett stort centralt nätverk som omfattade knappt en femtedel av alla ungdomar som misstänktes för brott i Stockholm och som länkade samman en stor andel av framför allt de mest brottsaktiva ungdomarna. Detta nätverk stod för en ansevärd del av den totala ungdomsbrottsligheten i Stockholm, i synnerhet för våldsbrott. Nätverkets kärna visade synnerligen hög brottsaktivitet. Själva nätverket hade en stor tidsbeständighet trots att sammansättningen hela tiden förändrades. Analysen kunde även visa på andra, mindre nätverk, som dock hade mycket mindre betydelse för brottsligheten. En annan, tidigare undersökning från Borlänge visade en likartad inriktning; ett stort centralt nätverk i staden som svarade för majoriteten av alla brott som ungdomar misstänktes för och som nästan samtliga av de mest belastade individerna var länkade till (Sarnecki 2001, 2003).

Undersökningarna kan uppfattas som en bekräftelse på att det både i Stockholm och i Borlänge finns nätverk av ungdomsbrottslingar som känner varandra. Relationerna mellan de kartlagda individerna visade dock bristande stabilitet vilket motsäger existensen av välorganiserade brottsliga strukturer. I synnerhet de mindre nätverken i undersökningarna visade tämligen kort brottsaktiv varaktighet. Detta kan tolkas som att banden mellan individerna i grupperna är relativt svaga och att det är sällsynt att ungdomar begår brott tillsammans med samma medbrottslingar under en längre tid. Istället tycks de ständigt byta medbrottslingar. I vissa fall kan de få förnyad kontakt med tidigare medbrottslingar och begår nya brott tillsammans

med dessa. En anledning till detta mönster kan vara att brotten troligtvis ofta är impulsiva och relaterade till tillfället; medgärningsmannen blir den som för tillfället finns i sällskapet. Beteendet kan anses typiskt framför allt för pojkar under tonåren allmänt, och inte bara för de kriminella; att snabbt kunna gå in i en grupp och lika snabbt kunna gå ur (Sarnecki 1986, 2001).

En slutsats som dragits av undersökningarna är att det i Stockholm eller i övriga Sverige åtminstone än så länge inte funnits gäng, "gangs" av samma typ som exempelvis i USA (Sarnecki, 2003). Länskriminalpolisen i Stockholm gör i sin rapport från 2003 samma bedömning; i länet finns inga gäng med strikt hierarkisk ordning efter amerikansk förebild utan det är frågan om ett stort antal löst sammansatta grupperingar som är mycket brottsaktiva. Grupperna består huvudsakligen av individer i åldern 15-30 år. Brottsligheten är koncentrerad till personrån, stölder, våldsbrott och skadegörelse samt narkotikahandling. Nätverksliknande ungdomsgång av den här typen finns i hela länet men är mer utbredda i vissa områden. Bostadsområdet spelar en viktig roll som rekryteringsbas. Samtidigt innebär den lösa sammansättningen i gängen att det lätt skapas kontakter i andra delar av länet (Polismyndigheten i Stockholms län 2003).

Brottsutvecklingen i Sverige

Enligt Brottförebyggande rådets redovisning om brottslighetens utveckling anmäldes sammanlagt drygt 1 255 000 brott i Sverige år 2003. Kriminaliteten är i relativ stor utsträckning koncentrerad till storstadsområden. Av samtliga anmälda brott har mer än hälften anmälts i de tre storstadsläna där cirka en tredjedel av landets befolkning bor. Räkнад per invånare har Stockholms län det största antalet anmälda brott, följt av Skåne län.

Drygt hälften av de anmälda brotten är stölder av olika slag. Antalet stölder har dock allmänt sett stagnerat de senaste åren, bland annat på grund av att bilstölderna har minskat. Antalet våldsbrott däremot har ökat. Brås:s bedömning är att orsaken till denna ökning står att finna dels i ökad alkoholkonsumtion, dels i ökad anmälningsbenägenhet.

År 2003 anmäldes sammanlagt ca 8 500 rån till polisen vilket utgör mindre än en procent av samtliga anmälda brott. Cirka 70 procent av rånerna var personrån. Personrånerna ökade påtagligt till slutet av 1990-talet, därefter har de skett en minskning, även när det gäller rånbroten totalt. Butiks-rånerna har dock en fortsatt ökning även under 2000-talet. Post- och bankrånerna har legat på en i stort sett oförändrad nivå under 2000-talet efter en minskning under slutet av 1990-talet. Rånbroten är extremt storstadscentrerade; 77 procent av alla

anmälda rån år 2003 skedde i storstadsläna av vilka 41 procent i Stockholms län. När det gäller personrån kan det konstateras vara ett utpräglat ungdomsbrott; 55 procent av de misstänkta personerna var i åldern 15-19 år. Vid butiks-rånerna var andelen 36 procent och vid post- och bankrånerna 15 procent (Brå-rapport, 2004:3).

Under de senaste tio åren har det skett en kraftig ökning av antalet lagföringar för narkotikabrott. Ökningen gäller framförallt de ringa brotten (innehav för eget bruk, eget bruk) medan normalbrotten och de grova brotten har legat relativt konstanta. De ringa brotten har svarat för cirka 80 procent av lagföringarna de senaste åren (Brå-rapport, 2004:3).

Uppklaringsprocenten för samtliga anmälda brott har sedan 1980-talet visat en svagt sjunkande tendens, från 40 procent i början av decenniet till 25 procent i mitten av 1990-talet och därefter en liten ökning till 29 procent år 2003. Mellan olika brottstyper finns stora skillnader. Störst har minskningen av uppklaringsprocenten varit för förmögenhetsbrotten.

Ungdomar begår en stor del av alla brott. Statistiken över lagförda personer visar att antalet misstänkta personer relativt sett är störst i åldersgruppen 15-17 år. Även åldersgruppen 18-24 år visar en avsevärt högre brottsfrekvens än de äldre åldersgrupperna. Andelen ungdomar som begår brott har dock minskat enligt Brås:s senaste självdeklarationsundersökningar i grundskolans årskurs nio. Mest har delaktighet i stölder minskat, från 66 procent till 55 procent år 2001. Delaktighet i våld hade minskat från 11 procent till 9 procent. Undersökningens resultat kan också tolkas som att ungdomsbrottsligheten har blivit något mer segregerad. Brottsligheten har minskat bland unga med genomsnittligt socioekonomiskt mer gynnsam bakgrund (tjänstemannahem, boende i villa, helsvensk bakgrund, ej splittrad familj.) Tendensen är ungefär densamma för unga från mindre gynnsamma förhållanden men det är möjligt att nedgången är mindre eller att brottsutvecklingen är mer konstant bland dessa ungdomar (Brå-rapport 2003:5).

När det gäller lagföringar minskade antalet dömda till fängelse under 1990-talet för att återigen öka markant de senaste åren. År 2003 dömdes 14 900 personer till fängelse, en ökning med 20 procent sedan år 2000. Ökningen anses till stor del bero på att fler har blivit dömda till fängelse för grovt rattfylleri.

För ungdomar under 18 år är överlämnande till vård inom socialtjänsten en vanlig påföljd, nästan hälften som dömdes vid en rättegång dömdes till påföljden år 2003. Antalet har successivt ökat under de senaste tjugo åren och var totalt 2 551 det nämnda året. Fängelsepåföljd för ungdomar under 18 år avskaffades i praktiken år 1999, i stället döms ungdomarna till slutet ungdomsvård som då tillkom som en ny påföljd. Antalet domar har varit

cirka 100 årligen. Ungdomar från storstadsområden och ungdomar med invandrabakgrund är överrepresenterade bland de dömda (Brå-rapport 2004:3). Hösten 2004 var ovanligt många av de ungdomar som var dömda till sluten ungdomsvård och intagna på SiS institutioner (39 personer, 41 procent av alla) från Göteborgsområdet. Det höga antalet var enligt SiS ett resultat av polisens riktade insatser mot ungdomskriminaliteten i några utsatta stadsdelar i Göteborg.

"Vi har inte sett slutet av utvecklingen ännu. Då menar jag den grova kriminaliteten. Det kommer att bli värre."

(Kommissarie, Länskriminalpolisen, Stockholm)

Kommunstudier

Stockholm

Stockholms stad har sammanlagt 760 000 invånare. Staden är organisatoriskt indelad i 18 stadsdelar med egen stadsdelsnämnd och egen förvaltning, bl a gällande socialtjänsten. De socioekonomiska skillnaderna mellan stadsdelarna är i många fall stora.

Varje stadsdelsförvaltning svarar även för det brottsförebyggande arbetet i den egna stadsdelen och stadsdelarna har i det praktiska arbetet kommit olika långt. Nästan alla stadsdelar har dock ett brottsförebyggande råd och en brottsförebyggande samordnare. Till sin hjälp har de Preventionscentrum Stockholm, Precens, inom den centrala socialförvaltningen. Precens huvuduppgift är att sprida kunskap om metoder samt stimulera till förebyggande arbete. För närvarande är ett förslag till ett övergripande brottsförebyggande program för Stockholms stad under beredning inom Precens. Förslaget kommer att presenteras för kommunfullmäktige under år 2005.

När det gäller polisverksamheten är Stockholms stad indelad i tre polismästardistrikt, City, Söderort, och Västerort. City polismästardistrikt omfattar även Lidingö kommun. Västerorts polismästardistrikt omfattar, utöver Stockholms stads nordvästra delar med fem stadsdelsförvaltningar, även kommunerna Solna, Sundbyberg och Ekerö. De andra polismästardistrikten i länet är Norrort, Roslagen, Södertörn och Södertälje.

Hösten 2004 gjorde länskriminalpolisen i Stockholms län en kartläggning av rekryteringen till kriminella grupperingar i länet. Kartläggningen följer samma riktlinjer som kartläggningen i Göteborgsregionen (se sidan. 12). Målet är således att undersöka rekryteringsvägar till den grövre gängkriminaliteten; bland annat i vilka bostadsområden rekryteringen sker. Kartläggningen blev färdig våren 2005.

Hösten 2003 startade Länskriminalpolisen i Stockholm Projekt Nova vars syfte är att kartlägga och punktmarkera cirka 150 av de mest högaktiva kriminella personerna som är bosatta i länet. Dessa personer misstänks för stor aktivitet i grov kriminalitet; våldsbrott, rån, grova stölder, narkotikabrott. Enligt Länskriminalpolisens uppfattning bildar dessa personer löst sammansatta nätverk och grupperingar som rekryterar lämpliga personer när ett brott skall utföras. Uppfattningen är att målet för grupperingarna är maximal ekonomisk förtjänst av brotten. Den kriminella verksamheten sträcker sig även utanför länets gränser. De flesta av de aktuella personerna är mellan 20 och 25 år. De bor i hela länet, tyngdpunkten finns dock i Botkyrka, i Stockholms Västerort samt i Södertälje.

På sikt är målet med Nova-projektet att

kunna minska den grova organiserade kriminaliteten samt att minska nyrekryteringen till de kriminella grupperingarna. När det gäller dem som är mest kriminellt aktiva är målet enkelt uttryckt inkapacitering av så många som möjligt av dessa personer genom lagföringar, samt att genom störning få dem att avstå från att begå brott. Fram till årsskiftet 2004/2005 hade resultaten av projektet enligt polisen visat sig vara relativt goda. Cirka en tredjedel av personerna hade blivit gripna eller dömda; en femtedel hade blivit dömda till mer än ett års fängelse.

City

Citypolisens ungdomsrotel med både utredningsverksamhet och yttre verksamhet i Stockholms city beskriver situationen med de "ungdomsgång" som finns i city att dessa egentligen helst bör kallas grupperingar eller sammansättningar. Antalet större grupperingar är fyra à fem från lika många förorter och antalet individer i grupperingarna uppgår till totalt cirka 100. Konstellationerna i grupperingarna skiftar snabbt, från kväll till kväll. En del av personerna är mer pådrivande och är enligt ungdomsroteln kända för kriminell aktivitet inte bara i city, utan även där de bor och i andra förorter. Någon gång under en tid kan några grupper se ut ha en större sammanhållning men efter en tid är även de upplösta. De flesta av de aktuella ungdomarna kommer från några få förorter i Västerort eller Södra Stockholm.

Cirka 90 procent har enligt ungdomsrotelns uppfattning invandrarbakgrund. Grupperna är dock blandade med olika etniska bakgrunder; den gemensamma nämnaren är att ungdomarna bor i samma eller i ett närliggande bostadsområde.

Brottsligheten i city handlar oftast om miss-handel och personrån. Enligt ungdomsroteln tycks förnedringen av offret vid dessa brott ofta vara huvudsaken. Många bär kniv, men andra vapen är ovanliga. Narkotika förekommer sällan hos ungdomarna i city men ungdomsrotelns uppfattning är att många av dem använder droger "på hemmaplan". Ungdomsrotelns uppfattning är att ungdomarna i flesta fall har stora problem med sina hemförhållanden; föräldrar som själva har problem och som aldrig riktigt orkat med barnuppfostran. Det som drar ungdomarna från det egna bostadsområdet till city - utöver familjeförhållandena - är de bristfälliga fritidsmöjligheterna i bostadsområdena. De flesta av ungdomarna tycks ha fått kontakt med socialtjänsten, men ungdomsrotelns uppfattning är att insatserna ofta inte är relevanta i relation till ungdomarnas kriminalitet och annan problematik, eller att de kommer till stånd för sent.

Tabell 1 Socioekonomiska förhållanden – Norra Järva

	Hela Sthlm	Kista	Rinkeby	Spånga-Tensta	Hässelby-Vällingby	Bromma	Sthlms län
Ekonomiskt bistånd %	5	10	25	12	5	2	4
Barnfamiljer, inkomstklass låg %	23	41	65	43	15	9	20
Förvärvsarbete 20-64 år %	75	65	46	66	78	81	77
Ohälsotal ¹	34	46	59	43	38	27	37
Medelinkomst tkr	241	193	137	212	226	280	240
Utl. Bakgrund %	20	47	66	39	19	12	19

Källa: Regionplane- och trafikkontorets områdesstatistik (ODB). Uppgifterna om Ekonomiskt bistånd och familjers köpkraft är från år 2002, de övriga uppgifterna från 2003. Utländsk bakgrund avser utländska medborgare födda i utlandet eller i Sverige samt utrikes födda svenska medborgare.

Västerort

Stadsdelarna i Järva-området i Västerort, Rinkeby, Tensta och Kista som till största del består av flerfamiljhus från miljonprogrammet tillhör de stadsdelar i Stockholm som oftast har utpekats som exempel på områden med sociala problem och hög kriminalitet. Sammanlagt har de tre stadsdelarna cirka 80 000 invånare medan hela Västerort har cirka 200 000. Stadsdelarna Hässelby-Vällingby och Bromma däremot består av en mer varierad bebyggelse med stora villaområden som dominerande inslag.

En större del av eleverna i skolorna i Järva-området än i Stockholms stad i genomsnitt lämnar grundskolan utan godkända betyg och behörighet för att söka till gymnasieskolans nationella program. År 2003 var andelen med godkända betyg i hela Rinkeby 62,6 procent, i Spånga-Tensta 82,8 procent, i Kista 84,1 procent (hela Stockholms stad 89,6 procent). Skillnaderna mellan skolorna är stora. Samtliga av de fyra skolor i Stockholms stad som hade mindre än två tredjedelar godkända år 2003 var skolor i Järva-området. En skola i Rinkeby hade endast 45 procent elever med godkända betyg (Statistik Skolverket och USK). Siffrorna innebär att över två hundra elever i Järva-området i varje årskurs lämnar grundskolan utan behörighet att söka till gymnasiet.

Västerortspolisens ungdomsgrupp anmäler att gruppen genom egna kartläggningar om kriminella

ungdomsgrupperingar i Västerort har identifierat närmare 1 000 ungdomar mellan 14 och 20 år som är kriminellt aktiva (misstänkta eller dömda för brott) i området. Enligt ungdomsgruppen bor cirka 700 av dessa ungdomar i Västerort och av dessa cirka 400-500 i stadsdelarna i Järva-området. Resten bor främst i Hässelby-Vällingby och i Sundbyberg. Cirka 40 är flickor. Över 90 procent av ungdomarna har invandrarbakgrund men är i de flesta fall födda i Sverige. Enligt ungdomsgruppen är det vanligt att dessa ungdomar agerar i gängliknande grupperingar som i många fall kan ha relativ fast sammansättning. Ungdomsgruppens uppfattning är att de flesta grupperingarna är etniskt blandade; den gemensamma nämnaren är vanligtvis bostadsområdet. Grupperingarna är rörliga och begår brott även i andra områden varför ungdomsgruppen har nära samarbete med andra polisdistrikt i länet. Vanliga brott är framförallt personrån, misshandel, grova stölder, skadegörelse och narkotikabrott. Enligt ungdomsgruppen tycks många av ungdomarna sakna förmåga till empati mot andra människor och använder ofta övervåld mot sina offer, exempelvis vid rånen. De har också en benägenhet att hota vittnen och dem som gjort anmälan. Övergrepp i rättssak har blivit en allt vanligare brottsrubricering i utredningarna.

Ungdomsgruppens uppfattning är att föräldrarna till de kriminella ungdomarna ofta inte tycks vara villiga eller kapabla att ta något föräldraansvar för sina barn. Ungdomarna får vara ute sent på nätterna och borta från skolan som de vill. Ungdomarnas misslyckanden i skolan är uppenbarligen en viktig orsak till utslagningen och kriminaliteten. Ungdomsgruppen uppskattar att cirka sjuttio procent av de ungdomar i gymnasieålder som

¹ Begreppet ohälsotal mäter antalet utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukbidrag eller förtidspension

gruppen kommer i kontakt med inte går i skola över huvud taget. De andra är oftast bara inskrivna vid ett program men i praktiken sällan närvarande. En tredje orsak till problemen enligt ungdomsgruppen är den destruktiva och torftiga miljön i bostadsområdena. De ungdomsgårdar eller liknande som finns har inte något bra utbud; då blir de bara kriminella tillhåll.

Enligt den befintliga brottsstatistiken är antalet anmälda brott tydligt högre i de socialt mer utsatta stadsdelarna.

Tabell 2 Antal anmälda brott/100 000 invånare – Norra Järva

	2002	2003
Kista	16 598	18 606
Rinkeby	18 829	18 554
Spånga-Tensta	14 707	14 602
Bromma	11 512	11 702
Hässelby-Vällingby	12 514	12 193

Källa: Brottsförebyggande rådet

Närpolisstationerna i Järva-området ligger i Kista (Norra Järva) och Rinkeby (Södra Järva). Även stadsdelen Spånga-Tensta ingår i Södra Järva närpolisområde. Närpolisområdena har gjort egna kartläggningar om brottsaktiva ungdomar i området. Enligt båda närpolisområdenas uppfattning finns det inte några etablerade ungdomsgäng med fasta strukturer i någon av stadsdelarna. Däremot finns grupperingar som är relativt löst sammansatta och som förändras kontinuerligt. Sammanlagt kan det röra sig om 30-40 brottsaktiva ungdomar under 18 år inom Södra Järva närpolisområde (Rinkeby och Tensta) och ett tjugotal i Norra Järva (Kista, Husby, Akalla). Enligt närpolisen har de flesta invandrarbakgrund. De vanligaste brotten i denna grupp är stölder, rån och narkotikabrott. Samtliga grupperingar är etniskt blandade. Antalet anmälda brott i Järva-området är relativt högt jämfört med andra förortsområden i Stockholm men det har inte skett några markanta förändringar de senaste åren. Utbudet av narkotika är stort i Rinkeby, Tensta och i vissa delar av Kista och säljs i sådan omfattning att köpare kommer från andra delar av länet för att handla. Genom att polisen numera fått ökade resurser genom den sk Järva-satsningen genomförs riktade insatser mot handeln i samarbete med andra polisenheter. Det övergripande syftet med Järva-satsningen är att öka polisens synlighet och därmed tryggheten i området.

Socialtjänstförvaltningens Stödcentrum för unga brottsoffer kommer att starta sin fjärde mottagning i Stockholm hos närpolisen i Rinkeby efter årsskiftet 2005. Verksamheten kommer att ge service även till närpolisen i Kista.

En intervjuad ungdomsåklagare som i flera år

arbetat i Västerort konstaterar att situationen i distriktet under de senaste fyra åren varken blivit bättre eller sämre. Enligt åklagarens uppfattning finns det gängliknande grupperingar i Västerort som ägnar sig åt grov kriminalitet. De allra flesta som begår grova brott gör det i grupp. När det gäller var de misstänkta förövarna kommer ifrån ligger tyngdpunkten i de tre stadsdelarna i Järva-området och i Hässelby-Vällingby. Ungdomsåklagarnas samarbete med polisens berörda enheter och med socialtjänsten i området fungerar bra. På grund av ständig överbelastning och resursbrist är det långtifrån alltid möjligt att hålla de lagenliga utredningstiderna. Framförallt ser det ut som polisen skulle behöva mer resurser. Ett annat problem är att återfallen är många, samma ungdomar kommer till rätten gång på gång, ofta för allt grövre brott. En orsak till återfallen är enligt åklagarens uppfattning att det brukar ta alltför lång tid innan socialtjänsten vidtar tillräckligt kraftfulla åtgärder. Ofta sker det först när det redan är för sent; den unges kriminalitet har gått för långt. För de ungdomar som blir placerade blir placeringstiderna ofta för korta vilket också ofta leder till återfall. Ungdomar har det svårt att klara av att leva ett "hederligt liv" i sin gamla miljö när de kommer tillbaka.

"Socialtjänstens yttranden har blivit bättre men själva insatserna är ofta minst sagt fjanliga"
(Ungdomsåklagare, Stockholm)

Socialtjänstens ungdomssektion vid Rinkeby stadsdelsförvaltning har de senaste åren utvecklat sina samverkansformer med närpolisen. Två av socialsekreterarna finns på polisstationen en dag i veckan, bl a för att närvara vid förhören och även fältarbetarna har en bra samverkan med polisens yttre verksamhet. Arbetsmetodik har också utvecklats så att utredningarna kan startas tidigare och insatserna kan sättas in snabbare. Med närpolisen har ungdomssektionen inlett ett samarbete så att alla ungdomar under 15 år som blir anmälda för brott blir kallade till ett konsekvenssamtal tillsammans med en socialsekreterare och en polis. Samtalet hålls på socialkontoret. Ett stort problem med ungdomar i Rinkeby är enligt ungdomsgruppen att många elever skolkar från skolan redan på låg- och mellanstadiet vilket lätt leder till tidig utslagning från den ordinarie undervisningen. Ungdomssektionen anser att de har en bra överblick över situationen i stadsdelen; cirka 25 ungdomar är kända för större kriminell aktivitet (flera anmälningar) och ytterliga 25 hänger mycket ute och befinner sig i riskzonen. Enligt ungdomsgruppens uppfattning är de "gäng" eller sammansättningar som finns kortvariga utan fasta strukturer eller ledarfigurer. Grupperna är etniskt blandade.

I oktober 2004 hade socialtjänsten sju ungdomar LVU-placerade utanför hemmet. Ingen var LSU-dömd. I likhet med de övriga stadsdelarna i

Järvaområdet kan stadsdelen erbjuda MST-program² som ett alternativ till placering utanför det egna hemmet. Antalet inkomna anmälningar från polisen ökade markant under 2003 jämfört med tidigare år. Snatterier och stölder svarade dock för nästan hela ökningen. När det gäller våldsbrott utgör de cirka en femtedel av alla anmälningar. Dessa brott har oftast begåtts i Rinkeby eller i något närområde.

Även ungdomsgruppen vid socialtjänsten i Spånga-Tensta har ambitionen att börja samarbeta med närpolisen för att hålla gemensamma konsekvenssamtal med ungdomar under 15 år. Enligt ungdomsgruppen har antalet inkomna polis-anmälningar legat relativt konstant de senaste åren. Ungdomsgruppens uppfattning är att de grupperingar med ungdomar som finns är relativt löst sammansatta och förändras hela tiden. Det är också svårt att bilda sig en uppfattning om eventuella gängbildningar, eftersom arbetet med de aktuella ungdomarna sker individbaserat. I oktober 2004 var fem ungdomar LVU-omhändertagna på grund av kriminalitet och två var dömda till LSU.

Socialtjänstens ungdomsgrupp vid Kista stadsdelsförvaltning anmäler att några fasta, tidsbeständiga kriminella ungdomsgrupperingar inte är kända i stadsdelen. De grupperingar som har funnits har visat sig vara löst sammansatta och relativt kortvariga. Antalet inkomna polisanmälningar har legat på ungefär samma nivå, 130 stycken årligen de senaste åren; de flesta anmälningar handlar om snatterier och andra mindre brott. I oktober 2004 var fem ungdomar omhändertagna på grund av kriminalitet. Ingen var dömd till slutet ungdomsvård. Samarbetet mellan närpolisen och socialtjänstens ungdomsgrupp har sedan länge fungerat bra.

Socialtjänstens ungdomsgrupp i Hässelby-Vällingby konstaterar att inga etablerade kriminellt belastade gäng eller grupperingar är kända i stadsdelen. Däremot menar de att det i stadsdelen finns ett antal ungdomar med ogynnsam social bakgrund som i varierande omfattning och i skiftande konstellationer begår brott; ofta är syftet att få pengar till droger. Grupperingarna brukar lösas upp snabbt exempelvis genom att någon eller några blir omhändertagna och placerade. En tydlig majoritet av de aktuella ungdomarna hos socialtjänsten i stadsdelen har svensk bakgrund. Utbudet av narkotika i hela Västerort är stort och ett vanligt förekommande problem hos de aktuella ungdomarna är enligt ungdomsgruppen missbruk.

En intervjuad 18-åring från ett bostadsområde i Västerort, vid tillfället för intervjun sittande i fängsligt förvar, säger att det i Västerort finns ett större gäng - som han själv tillhör - bestående av ett 50-tal ungdomar i åldern 16 till 25 år. Nästan all kommer från två eller tre bostadsområden i Järva-

området. Alla är män, de flesta med invandrarbakgrund men det finns även svenskar. Gänget har ett eget namn som en del har tatuerat på armen (bland annat den intervjuade). Den intervjuade säger att gruppen har tillgång till vapen, även skjutvapen, "fast de används inte". Enligt honom står gruppen i konflikt med en annan gruppering från Södra Stockholm.

Söderort

Söderortspolisens underrättelseavdelning i Stockholm arbetar under hösten 2004 med en egen kartläggning om kriminella grupperingar med anknytning till Söderort. De preliminära resultaten från anmälningsregistret visar att det i Söderort finns totalt 18 kriminella konstellationer av olika typ. Enligt underrättelseavdelningen finns det totalt åtminstone 33 individer som karaktäriseras som ledargestalter, samt omkring dessa ett yttre nätverk på cirka 190, möjligen närmare 250 personer som enligt anmälningsregistret har visat stor kriminell aktivitet. Enligt underrättelseavdelningen är grupperingarna till största delen, utom den hårda kärnan, relativt löst sammanhållna. Minst en tredjedel av de inblandade personerna kan dock anses vara vane-mässigt kriminella.

De kartlagda personerna är mellan 14 och 25 år. Enligt underrättelseavdelningen har de mer avancerade gruppernas kriminalitet de senaste åren blivit allt grövre. Vanliga brott är rån, grova stölder, inbrott och narkotikabrott. I hälften av grupperna har det förekommit skjutvapen hos någon eller några av medlemmarna. Majoriteten av grupperna består av personer med invandrarbakgrund. Framför allt de är som är äldre och som har tillgång till bil inte bara verksamma i Söderort utan i hela länet. Enligt underrättelseavdelningen är grupperna koncentrerade till bostadsområdena *Bagarmossen*, *Skärholmen*, *Bredäng* och *Rågsved*.

Söderortspolisens ungdomsgrupp delar uppfattningen om situationen i Söderort; de grupperingar som främst varit aktuella hösten 2004 finns främst i Bagarmossen och i Rågsved. De består av en kärna på fyra à fem individer och en "svans" med högst 20. Situationen beträffande kriminella ungdomsgäng är enligt ungdomsgruppen allmänt sett väldigt splittrad. Grupperna är löst sammansatta och livslängden på grupperna brukar vara kort.

I Bagarmossen kommer närpolisområdet efter årsskiftet 2005 att inleda ett samarbetsprojekt tillsammans med socialtjänsten vid Skarpnäcks stadsdelsförvaltning för att åstadkomma snabbare insatser mot de kriminellt aktiva ungdomarna, av vilka många är under 15 år. Enligt socialtjänsten har de tillsammans med närpolisen i stadsdelen identifierat 10-12 brottsaktiva ungdomar i åldern 12-16 år och en "svans" med 10-15 ungdomar samt en "svans nr 2" med ca 20 ungdomar som bedöms vara

² Multi System Therapy; intensivt behandlingsprogram i hemmiljö. Ett alternativ till placering.

Tabell 3 Socioekonomiska förhållanden – Botkyrka kommun

	Hela Botkyrka	Alby	Fittja	Hallunda-Norsborg	Sthlms län
Ekonomiskt bistånd %	5	9	12	6	4
Barnfamiljer, inkomstklass låg %	36	55	71	51	20
Förvärvsarbete 20-64 år %	71	61	54	65	77
Ohälsotal	49	57	60	63	37
Medelinkomst tkr	198	164	136	172	240
Utl. Bakgrund %	36	55	66	46	19

Källa: Regionplane- och trafikkontorets områdesstatistik (ODB). Uppgifterna om Ekonomiskt bistånd och familjers köpkraft är från år 2002, de övriga uppgifterna från 2003. Utländsk bakgrund avser utländska medborgare födda i utlandet eller i Sverige samt utrikes födda svenska medborgare.

i riskzonen. Ungdomarna styrs och utnyttjas i kriminell verksamhet av några äldre och mer belastade ungdomar. Det övergripande målet med projektet är att öka tryggheten i Bagarmossen och göra området attraktivare att bo i. Projektet kommer bl. a. att genom Lugna gatan och socialtjänstens egna fältassistenter arbeta med att hindra skolkl, förebygga skadegörelse och påverka ungdomarnas attityder. De aktuella ungdomarnas familjer är ofta i behov av stora stödinsatser från socialtjänsten varför även föräldrautbildning kommer att spela en viktig roll.

Närpoliserna i Farsta och i Skärholmen uppger att det i båda områdena finns några stycken synliga konstellationer med ungdomar mellan 15 och 20 år, både invandrare och svenskar. Grupperingarna är löst sammansatta men några av dem har varit kända under ett par år. Enligt närpolisen är narkotikamissbruk vanligt förekommande framför allt bland de något äldre.

Botkyrka

Botkyrka kommun cirka tjugo kilometer söder om Stockholm är med sina 75 000 invånare den fjärde största kommunen i Stockholms län. Andelen invånare med "utländsk bakgrund"³ är 36 procent i hela kommunen vilket är bland de högsta i Sverige. Nästan hälften av kommunens invånare, sammanlagt cirka 33 000 personer, bor i bostadsområdena Fittja, Alby och Hallunda-Norsborg. Dessa områden består i huvudsak av flerfamiljshus från miljonprogrammet. Hyresrätter som boendeform är

dominerande. Detta område, gemensamt kallat norra Botkyrka har ofta - framför allt i media - blivit stämplat som ett område med sociala problem och hög kriminalitet.

I hela norra Botkyrka har andelen invånare med utländsk bakgrund successivt ökat under de senaste åren och var 52 procent år 2003.

En avsevärt högre andel elever i Botkyrka (20,9 procent i kommunala skolor) lämnade grundskolan år 2003 utan behörighet att söka till gymnasiet än i hela landet (10,9 procent). Andelen var ungefär lika stor som år 1998. Mellan skolorna i kommunen finns stora skillnader; två av skolorna i norra Botkyrka hade nästan 50 procent elever med icke-godkända betyg, ytterligare två skolor har cirka 40 procent (Statistik skolverket).

I Botkyrka kommun genomfördes fem intervjuer; med socialtjänstens ungdomsenhet i norra Botkyrka, en fältassistent, närpolisen, kommunens brottsförebyggande samordnare och representant för polisens SGI-grupp (särskilda gänginsatser).

Enligt samtliga intervjuades uppfattning har kriminaliteten gått ner i kommunen sedan slutet av 1990-talet och år 2000 då situationen upplevdes som svårast.

Tabell 4 Anmälda brott/100 000 invånare – Botkyrka

2000	2001	2002	2003
15 273	14 919	15 009	14 793

Källa: Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande verksamheten i Botkyrka är organiserad i ett centralt råd med en heltidsanställd

³ Utrikes födda samt inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

samordnare samt i fem geografiska områdesgrupper. I respektive grupp ingår de tjänstemän som arbetar i varje område, dvs. företrädare för skolan, socialtjänsten, det kommunala bostadsbolaget osv.

I den förebyggande verksamheten har kommunen gjort stora satsningar i skolans verksamhet med syfte att utnyttja skolans möjligheter att påverka barn och även deras föräldrar. Målet är att under hela skoltiden från förskolan till årskurs nio försöka lära barnen att ta hänsyn till andra. Som metod används programmet SET, social emotionell träning, som finns med i läroplanen en gång i veckan. Syftet är bland annat att barnen skall få egna verktyg att kunna stå emot det negativa, kriminalitet och droger. Kommunen arbetar hela tiden även med att försöka hitta arenor för att fånga upp föräldrarna, få dessa att mötas och samarbeta, exempelvis i föräldragrupper. Enligt kommunens brottsförebyggande samordnare är många av kommunens närmare hundratal invandrarföreningar en stor resurs i detta arbete. Många av föräldrarna känner oro för sina barn och vill engagera sig. På grund av det stora antalet språk i kommunen och att många av föräldrarna inte kan tillräckligt bra svenska har kommunen producerat ett stort antal informationsmaterial på olika språk.

Socialtjänsten i Botkyrka har två ungdomsenheter (utredningsenheter för ungdomar 13-20 år); en för södra och en för norra Botkyrka. Socialtjänstens erfarenhet är att psykisk ohälsa är ett problem i många familjer i norra Botkyrka. Många familjer bor trångt, ibland två eller tre barnfamiljer i en lägenhet när asylsökande flyktingar bor hos sina släktingar. Ett annat problem är att invandrare i norra Botkyrka har begränsade möjligheter att lära sig svenska eftersom så få svenskar bor i området. Å andra sidan känner familjer trygghet i att bo nära sina släktingar och landsmän och de allra flesta familjer är enligt socialtjänstens uppfattning socialt stabila. I splittrade familjer kan ensamstående mammor ofta ha stora svårigheter med gränssättningar för sina tonårspojkar. Ofta kan de inte svenska tillräckligt bra samtidigt som de har dålig kännedom om hur det svenska samhället fungerar.

När det gäller ungdomskriminaliteten har antalet inkomna anmälningar till socialtjänsten minskat tydligt under de tre första kvartalen år 2004 jämfört med exempelvis år 2003 då antalet anmälningar i genomsnitt var 25 per månad; i år fram till september har det inkommit 18 anmälningar per månad. De flesta anmälningarna handlar om mindre vardagsbrott. Anmälningar om grova brott är ovanliga. Cirka 60 procent av de anmälda brotten har ungdomarna begått i Botkyrka, cirka 20 procent i Stockholms city. Cirka hälften av de anmälda ungdomarna har varit kända hos socialtjänsten sedan tidigare. Socialtjänsten anser inte att kriminaliteten bland ungdomar i åldersgruppen under 18 år är något allvarligt problem. "Om någon går för långt plockar vi bort honom och placerar på

ett ungdomshem" (chefen för ungdomsgruppen). I oktober 2004 hade socialtjänsten i norra Botkyrka sju ungdomar LVU-placerade på grund av kriminalitet och en som var dömd till slutna ungdomsvård. Socialtjänsten har inte någon egen MST-verksamhet utan köper tjänsten utifrån vid behov.

Socialtjänsten har inte kännedom om några specifika kriminella gäng eller fasta grupperingar/nätverk med längre tidsbeständighet bland ungdomar. Narkotikan däremot upplevs som ett problem i viss omfattning; framförallt är cannabis vanligt förekommande bland ungdomar. Det bostadsområde där det förekommer mest missbruk är Alby.

Enligt en intervjuad fältassistent finns det alltså stora problem i bostadsområdena i norra Botkyrka. Även om situationen beträffande ungdomskriminalitet har blivit något bättre de senaste åren, kan den snabbt svänga igen eftersom de grundläggande problemen finns kvar; segregation, arbetslöshet, fattigdom, dåliga resultat i skolan.

Fältassistenten efterlyser samtidigt bättre samordning mellan de olika aktörerna. Assistenten menar att det är ett problem att kunskaperna om situationen i kommunen ofta är bristfälliga och det är svårt att veta var man ska sätta in insatserna. Man borde göra bättre kartläggningar på individnivå om var problemen finns. Kartläggningar borde i första hand vara polisens uppgift som sedan måste koppla in socialtjänsten. Polisen måste dock först tillföras bättre resurser för att öka synligheten och ge bättre möjlighet för mer konkret samverkan. Att Lugna gatan är verksam i Fittja anser både socialtjänsten och närpolisen är bra; verksamheten är ett nyttigt komplement till kommunens egna verksamheter.

Närpolisen i Botkyrka bekräftar att vardagskriminaliteten har gått ner i kommunen; situationen i slutet av 1990-talet var värre. "På den tiden räknades personrån som vardagsbrott". Närpolisen anser att samarbetet med kommunen fungerar tillfredsställande. Samverkan sker framför allt på strategisk nivå centralt. Polisen har inte resurser att ha direkt samverkan med alla de fem geografiska områdesgrupperna. Närpolisen anser att socialtjänsten och skolan i kommunen fungerar bra och gör bra insatser. Det som ändå är ett stort problem är att många ungdomar har svårt att klara av grundskolan med godkända betyg och därför har svårt att komma in på gymnasiet. Dessa ungdomar är i riskzonen att bli rekryterade till kriminell verksamhet. Närpolisens uppfattning är att många av de som går på gymnasieskolans individuella program i praktiken sällan är närvarande.

Närpolisen uppger att ett av huvudmålen är att arbeta med medborgarperspektivet och att fokusera på att förbättra tryggheten i kommunen. Av den anledningen har närpolisen riktat den yttre verksamheten framför allt mot de områden i kommunen som av de boende har upplevts som mest otrygga. Ett viktigt inslag i arbetet har varit att försöka skapa relationer till de boende, organisatio-

ner och företagare.

Närpolisens uppfattning är att strategin med riktade verksamheter har lett till framgång; den upplevda tryggheten har blivit bättre. Varje år gör närpolisen en trygghetsundersökning bland befolkningen i kommunen. De tre senaste årens mätningar visar att den upplevda tryggheten har blivit bättre. I undersökningen år 2003 svarade de tillfrågade i de flesta kommundelarna att de kände mindre oro för att bli utsatta för brott än tidigare. Exempelvis hade andelen medborgare som är rädda för att vara ute sent på kvällen minskat i samtliga bostadsområden. I Alby har dock en ökad andel klagat på problem med missbrukare och störande ungdomsgång. Anledningen enligt närpolisen är att polisen under mätningsperioden arbetade särskilt aktivt mot problematiken varför den blev exponerad i allmänhetens ögon och i media. I nästan samtliga bostadsområden i kommunen anser en ökad andel (47 % hela kommunen) av de boende att polisen bryr sig om de lokala problemen.

Närpolisen anser att även socialtjänsten genom att LVU-placera några av de mest aktiva och pådrivande ungdomarna har bidragit till att ungdomskriminaliteten i kommunen har minskat.

SGI-gruppen. I slutet av 1990-talet uppfattades situationen i Botkyrka som särskilt besvärlig; kraftigt ökad kriminalitet, kriminella grupperingar som inte bara hotade vanliga medborgare i området utan även polisens egen personal. Detta gjorde att det var svårt för polisen att utföra sitt arbete samtidigt som det var svårt att rekrytera personal som ville stanna kvar i området. Det var omöjligt att skapa kontinuitet i arbetet. Även personalens kompetens för att kunna bemöta den nya situationen var otillräcklig. Situationen uppfattades som att de kriminella grupperingarna höll på att ta över makten i några av bostadsområdena. Av den anledningen bildades en specialkommendering kallad SGI-gruppen (Särskilda gänginsatsen) hösten 1999. Från början var verksamheten tänkt som ett kort projekt men har sedermera blivit permanent. SGI-gruppen består av trettio poliser och ingår i Södertörns polismästardistrikts verksamhet.

Huvudriktningen för arbetet är den grova kriminaliteten i hela Södertörn men tyngdpunkten finns i bostadsområdena i norra Botkyrka där de allra flesta av de mest kriminellt aktiva personerna enligt gruppens uppfattning bor, är uppväxta i eller har annan anknytning till. Andra aktuella områden är Vårby Gård, Flemingsberg och Skogås-Trångsund i Huddinge kommun samt Brandbergen i Haninge. Målgruppen har en stor bredd från minderåriga ungdomar till etablerade multikriminella mc-gäng. Enligt gruppen finns det cirka 140 personer i området som kan karaktäriseras som yrkeskriminella och som huvudsakligen försörjer sig genom brott. Av dessa är cirka 25 också upptagna i den tidigare nämnda Nova-kartläggningen vid läns-kriminalpolisen. Vanliga brott i verksamheten är

våldsbrott, rån, grova stölder och narkotikabrott. Mord har förekommit några enstaka gånger. Runt det mest aktiva nätverket finns ytterligare cirka 400 personer i en yttre sfär som deltar i verksamheten mer sporadiskt. Enligt SGI-gruppens uppfattning pågår bland dessa hela tiden rekrytering till den grövre kriminaliteten. Åldern för de aktuella individerna är mellan 17 och 35 år; bland de mest aktiva är de flesta 20-25 år. Gruppens uppfattning är att majoriteten har invandrarbakgrund. Grupperingarna är i de flesta fall blandade med olika etniska bakgrunder men i vissa enstaka fall kan man se en tendens till grupper där alla har samma etniska bakgrund.

Efter starten har SGI-gruppen utvecklat en egen arbetsmetodik som motsvarar de förutsättningar som finns i området. Gruppens uppfattning är att arbetet har gett resultat. Under den tid som SGI-gruppen har varit verksam har över 200 personer i de kriminella nätverken blivit lagförda. De flesta har blivit dömda till fängelse eller slutna ungdomsvård. Gruppen har även gjort stora beslag av skjutvapen, narkotika och stöldgods. Polisens aktivitet och synlighet har enligt gruppens uppfattning medverkat till att kriminaliteten i området har minskat något de senaste åren, tryggheten ökat och anmälningsbenägenheten hos allmänheten ökat. Det har även blivit något lättare att få vittnen att vittna. Ett viktigt inslag i arbetet är också att synas; att de som bor i Botkyrka ser att polisen och samhället inte har övergivit dem utan bryr sig och vill hjälpa.

Den största delen av de aktuella "gängen" kan enligt SGI-gruppen karaktäriseras som relativt lösa grupperingar eller nätverk utan några bestämda ledare eller fasta strukturer. Grupperna skiftar hela tiden; när ett brott planeras av de mest pådrivande rekryteras lämpliga personer i området. SGI-gruppens uppfattning är dock att det finns en välorganiserad mindre krets som har en mycket tät sammanhållning, tydlig struktur och bestämda ledarfigurer. Denna krets, som enligt polisens uppgift kan karaktäriseras som ett kriminellt gäng, består av personer som har känt varandra under en lång tid och svarar för planeringen och genomförandet av en stor del av den grova brottsligheten, exempelvis rån. Vid behov rekryterar de andra ur det större nätverket. Då kan det även handla om minderåriga personer. Kretsen har bra kontakter med olika kriminella grupperingar både i övriga Sverige och utomlands.

Enligt SGI-gruppen spelar narkotikan en central roll både för verksamheten som helhet och för de inblandade personerna individuellt. Cirka 50 procent av de aktuella personerna i nätverket är lagförda för försäljning av narkotika och cirka 80 procent för eget innehav. Praktiskt taget samtliga använder droger mer eller mindre regelbundet. All sorts narkotika förekommer; cannabis, tabletter, heroin.

SIG-gruppen anser att personerna i de kriminella grupperingarna fortfarande - trots den förbättrade situationen de senaste åren - påverkar det dagliga livet i området, exempelvis genom att sprida narkotika och hota vittnen till tystnad. Många av de boende känner rädsla för dem. Nätverket är även alltjämt inblandat i en stor del av den grova kriminaliteten i hela Stockholms län och även i övriga landet. SIG-gruppen påträffar i sin verksamhet grupperingar och hela familjer som genomskyras av en kriminell gängkultur och livsstil och som delvis lever utanför det ordnade samhället och utan någon erfarenhet av eller intresse för ett vanligt arbetsliv. Gruppens uppfattning är att många av de yngre är uppväxta i denna miljö och inte känner till någon annan värdegrund. De har en fientlig inställning till polis och andra samhällsinstitutioner. En del av personerna ser ut att hela tiden ha mycket pengar och kan visa upp yttre attribut för sin framgång såsom dyra bilar och smycken. På detta sätt utgör de en förebild för många av de ungdomar som redan i tidiga tonåren känner att de inte riktigt är accepterade av det svenska samhället och därför saknar möjligheter till framgång i livet genom utbildning och arbete.

SIG-gruppens erfarenhet är samtidigt att många av personerna i de kriminella nätverken är villiga att lämna dem när tillfälle ges. Många har blivit drabbade av våld och hot inom den egna gruppen; det har även förekommit kidnappningar. SIG-gruppen har i dessa fall tillsammans med andra myndigheter ibland kunnat hjälpa dessa personer att lämna miljön och försöka börja ett nytt liv någon annanstans.

Trots att en del av de ungdomar SIG-gruppen kommer i kontakt med är under 18 år och i vissa fall till och med under 15 år har gruppen inte någon direkt kontakt med socialtjänsten utan anser att närpolisen i så fall är en mer naturlig samverkanspartner från polisens sida. Gruppen har hela tiden så stor arbetsbelastning med omfattande och tidskrävande utredningar med de mest aktiva vuxna att det är svårt att hinna arbeta mot nyrekrytering bland de yngre i den omfattning som vore önskvärt.

Södertälje

Södertälje kommun har sammanlagt cirka 80 000 invånare. *Både polisens underrättelavdelning och*

närpolisen konstaterar att situationen i staden beträffande den grova kriminaliteten under de senaste åren har blivit allt sämre. Antalet anmälda brott har ökat stadigt sedan 1990-talet.

Polisens uppfattning är att det i staden finns ett aktivt kriminellt nätverk med en kärna och en yttre krets som främst ägnar sig åt narkotikabrott och grova stölder och som försörjer sig genom kriminaliteten. Starka misstankar finns om utpressning mot näringsidkare och "beskyddarverksamhet". Länskriminalpolisen i Stockholms län gjorde i september 2004 en begränsad individbaserad kartläggning som bekräftar bilden. Kärnan i nätverket består av cirka 20-30 personer i åldern 18-30 år; det är svårt att uppskatta hur stor den yttre kretsen är. Nätverket som helhet är relativt löst sammansatt och förändras hela tiden. Polisens uppfattning är att en etnisk grupp har en mycket dominerande ställning, vilket gör situationen annorlunda än i många andra städer. Gruppen har lyckats tränga ut andra, tidigare aktiva grupper. De aktiva personerna har av allt att döma bra kontakter till motsvarande nätverk i Botkyrka och i Stockholm. Även en intervjuad representant för kommunen beskriver situationen som allvarlig.

Antalet ungdomar under 18 år som är kriminellt aktiva eller befinner sig i riskzonen uppskattas av polisen till cirka 100 individer. Inbrott i skolor och personrån har varit vanligt förekommande ungdomsbrott. Enligt polisen har en tydlig majoritet av de brottsaktiva invandrarbakgrund. Geografiskt finns en stark koncentration till bostadsområdena Hovsjö och Ronna som är bostadsområden från miljonprogrammet och som besväras av social problematik.

År 2003 var andelen elever i Hovsjöskolan (åk 9) med behörighet till gymnasieskolans nationella program 65,8 procent och i Ronnaskolan 76,8 procent.

I dagens situation anser sig närpolisen ha otillräckliga resurser i förhållande till problemen i staden. Exempelvis finns det idag ingen verksamhet riktad mot skolorna. Mörkertalet när det gäller den grova kriminaliteten bedöms vara stort eftersom långtifrån alla vågar anmäla brott eller vittna. Enligt polisen skulle det egentligen även i Södertälje behövas en SIG-grupp av samma slag som i Botkyrka.

"Vissa demokratiska spelregler är satta ur spel här eftersom fri företagsamhet inte råder."
(Polis, Södertälje)

Tabell 5 Anmälda brott/100 000 invånare - Södertälje

1999	2000	2001	2002	2003
14 801	16 195	16 491	16 602	17 049

Källa: Brottsförebyggande rådet

Tabell 6 Socioekonomiska förhållanden – Södertälje kommun

	Hela Södertälje	Ronna	Hovsjö-Tveta	Sthlms län
Ekonomiskt bistånd %	7	14	20	4
Barnfamiljer, inkomstklass låg %	29	49	57	20
Förvärvsarbetande 20-64 år %	59	51	46	77
Ohälsotal	44	48	60	37
Medelinkomst tkr	196	168	142	240
Utl. Bakgrund %	26	41	56	19

Källa: Regionplane- och trafikkontorets områdesstatistik (ODB). Uppgifterna om Ekonomiskt bistånd och familjers köpkraft är från år 2002, de övriga uppgifterna från 2003. Utländsk bakgrund avser utländska medborgare födda i utlandet eller i Sverige samt utrikes födda svenska medborgare.

Både polisen och socialtjänsten efterlyser djupare kartläggningar om situationen i Södertälje för att kunna börja arbeta mer effektivt; så att resurserna kan sättas in mot rätt personer och så att den nuvarande utvecklingen kan vändas.

Den intervjuade personalen inom socialtjänsten bekräftar i stora drag närpolisens uppfattning om ungdomskriminaliteten. Den finns men upplevs inte som något allvarligt problem för närvarande. Några ungdomsgång med fasta strukturer är inte kända, de grupperingar som finns är löst sammansatta och förändras snabbt. Få ungdomar är omhändertagna på grund av kriminalitet, hösten 2004 var ingen dömd till slutet ungdomsvård. Socialtjänstens uppfattning är däremot att narkotika, främst cannabis, har blivit allt vanligare i Södertälje under de senaste åren; många av de aktuella ungdomarna har missbruksproblem vilket också är en vanlig orsak till omhändertaganden. Attityderna hos många av ungdomarna och deras föräldrar är i vissa fall svåra att hantera. Många ungdomar anser att de får göra som de vill, att polisen och socialtjänsten inte skall blanda sig i. En del föräldrar å andra sidan tycks ha inställning att det inte är deras eget ansvar att uppfostra sina barn utan att samhället skall göra det. De intervjuade socialarbetarna uppger att socialtjänsten under de senaste åren har blivit utsatt för stora nerskärningar

som gör det svårt att arbeta förebyggande på ett effektivt sätt. Viljan till samverkan mellan polis och socialtjänsten är god från båda sidorna men samverkan är svår att få till stånd på grund av resursbristen hos båda.

Uppsala

Uppsala stad har sammanlagt ca 180 000 invånare. Socialtjänsten har nyligen genomgått en omfattande omorganisation med en mer centraliserad socialtjänst som resultat. Även inom polisens verksamhet pågår en omorganisation.

Antalet anmälda brott har fluktuerat något i Uppsala sedan slutet av 1990-talet.

I Uppsala blev personal vid socialtjänstens förebyggande ungdomsenhet samt personal från närpolisen och polisens spaningsrotel intervjuade. I intervjun med polisen framkom att beträffande den mer avancerade kriminaliteten med vuxna aktörer finns det i huvudsak två större kriminella grupperingar. En av grupperingarna består av ett nätverk av cirka 20 personer mellan 18 och 25 år; kärnan i nätverket består av fyra à fem personer. En etnisk grupp har en dominerande ställning och många har släktband till varandra. Den andra gruppen har främst anknytning till bostadsområdet Gottsunda, är något större och etniskt blandad. Gruppernas

Tabell 7 Anmälda brott/100 000 invånare - Uppsala

1999	2000	2001	2002	2003
11 399	12 555	11 327	12 264	11 991

Källa: Brottsförebyggande rådet

Tabell 8 Socioekonomiska förhållanden – Uppsala

	Uppsala	Gottsunda	Gränby	Stenhagen
Förvärvsarbetande 16-64 år %	70	60	66	58
Ohälsotal	37	53	59	50
Sammanräknad förvärvsinkomst 20-64 år, tkr	214	173	176	188
Utl. Bakgrund %	18	46	38	47

Källa: Områdesfakta, Uppsala kommun. Uppgifterna om förvärvsarbetande och förvärvsinkomst från 2002, de övriga

kriminalitet är enligt polisen starkt narkotika-relaterad. De två grupperna har kommit i konflikt varandra vilket har lett till ett antal våldsamma uppgörelser.

Enligt både polisen och socialtjänsten finns det problem med kriminellt aktiva ungdomsgrupperingar. Dessa grupperingar är dock löst sammansatta och har en tendens att förändras snabbt. De har en koncentration främst till stadsdelarna Gottsunda, Gränby och Stenhagen, bostadsområden från miljonprogrammet. Framförallt Gränby har haft stora problem med störande ungdomsgång och vandalisering, bland annat anlagda bränder. Enligt polisen har en del av ungdomarna kontakter med äldre kriminella. Polisen har under det senaste året haft som mål att öka sin närvaro i Gränby vilket dock har väckt motstånd och irritation hos en del av befolkningen.

Enligt socialtjänstens och polisens uppskattning är det frågan om sammanlagt cirka 150 ungdomar i hela staden som är kriminellt belastade och bedöms vara i riskzonen. Praktiskt taget alla är kända hos socialtjänsten. En stor majoritet har invandrarbakgrund. Kriminaliteten handlar främst om skadegörelse, våldsbrott och stölder. Speciellt när det gäller våldsbrott bedömer polisen att mörkertalet kan vara stort, i de berörda stadsdelarna är många ovilliga att samarbeta med polisen och att anmäla brott även om de själv har blivit utsatta.

Enligt de intervjuade socialarbetarna medförde socialtjänstens omorganisation starkt nerskurna resurser och framförallt den förebyggande verksamheten förlorade ett betydande antal tjänster. Detta tillsammans med nedskärningar inom skolan och fritidssektorn kan enligt deras uppfattning vara en förklaring till att problemen har ökat. Möjligheterna till ett långsiktigt arbete mot problematiken har minskat.

Viljan till samverkan i ungdomsfrågor mellan socialtjänsten och polisen är stor men enligt de intervjuade gör resursbristen hos båda det i praktiken svårt att få till stånd ett mer strukturerat samarbete

Enligt den befintliga statistiken från Skolverket har skolorna i Uppsala lyckats relativt bra, även i de socioekonomiskt mer utsatta områdena. År 2003 hade 92,7 procent av eleverna i årskurs nio vid Gränbyskolan godkända betyg, 82,4 procent vid Gottsundaskolan och 85,7 vid Stenhagsskolan.

Malmö

Malmö stad har cirka 270 000 invånare. Staden är administrativt indelad i tio stadsdelar. De socioekonomiska skillnaderna mellan stadsdelarna är stora. I denna förstudie beskrivs situationen främst i tre stadsdelar; Rosengård, Södra innerstaden och Fosie. Ett särskilt fokus ligger på Rosengård.

År 2003 var antalet anmälda brott räknad per 100 000 invånare i Malmö det högsta i hela landet. Antalet har stadigt ökat de senaste åren.

Enligt Länskriminalpolisen finns flera kända kriminella mc-gång etablerade i Skåne sedan en längre tid. Gängen ägnar sig åt avancerad grov kriminalitet. Narkotikahandling och våld och hot om våld utgör kärnan i verksamheten. Det förekommer att poliser och andra myndigheter samt målsäganden och vittnen blir hotade. Mc-gängen utnyttjar medlemmar i kriminella ungdomsgång i sin verksamhet och rekryterar nya medlemmar från dessa.

Länskriminalpolisens underrättelserotet i Skåne gjorde under 2003 en uppmärksam kartläggning om kriminella ungdomsgång i Skåne. Totalt kartlades cirka 2 000 ungdomar mellan 12 och 18 år som betraktades som aktiva medlemmar i kriminella gäng eller grupperingar⁴. Cirka 1 400 av dessa ungdomar var misstänkta för gängrelaterade brott. De mest brottsaktiva individerna, 9 procent

⁴ Kartläggningens definition för gäng: Fast formerad, tidsbeständig grupp med ett namn, symboler och hierarki. För gruppering: Löst sammansatt och föränderligt nätverk.

Tabell 9 Antalet anmälda brott/100 000 invånare - Malmö

	2000	2001	2002	2003
Malmö	20 013	19 595	20 560	20 877
<i>Fosie</i>	i.u.	i.u.	16 292	16 429
<i>S. innerstaden</i>	i.u.	i.u.	27 331	26 721
<i>Rosengård</i>	i.u.	i.u.	16 832	16 785

Källa: Brottsförebyggande rådet

av samtliga, var i genomsnitt misstänkta för 13 brott per individ. Enligt kartläggningen finns det i dag minst ett tiotal kriminella gäng och ett tjugotal kriminella ungdomsgrupperingar i Skåne. Gängen har 140 och grupperingarna cirka 200 medlemmar. Gängen finns främst i de större städerna, framförallt i Malmö (Polismyndigheten i Skåne, 2003).

Enligt underrättelseroteln har situationen dock förbättrats något under 2004. Riktade insatser mot de mest brottsaktiva individerna i Malmö och ett antal närliggande städer har gjort att många av ungdomarna har omhändertagits av socialtjänsten och några av gängen har splittrats. Framförallt i Landskrona har gängkriminaliteten minskat betydligt. Polisen påpekar dock att nya gäng dyker upp hela tiden.

Kartläggningen pekar ut särskilt stadsdelen *Rosengård* där sju grupperingar har sin hemvist. Två består av enbart flickor. I *Rosengård* finns enligt kartläggningen sammanlagt ett hundratal kriminellt aktiva ungdomar som är med i gäng eller grupperingar. Av dessa är cirka 50 ungdomar tungt kriminellt belastade med minst nio brottsanmälningar under den undersökta perioden, ett år. I de andra stadsdelarna finns enligt kartläggningen ytterligare ett 20-tal tungt belastade ungdomar. Dessa högaktiva begår en stor del av alla brott. Polismyndigheten i Skåne har beslutat att fortsätta och utveckla kartläggningen under 2004. En reviderad kartläggning beräknas vara färdig i januari 2005.

Kartläggningen har den haft stor betydelse både för polisen i Malmö och Malmö stad i arbetet med att utforma det brottsförebyggande arbetet,

särskilt gällande ungdomskriminalitet. Särskilda insatser har redan riktats mot den mest kriminellt aktiva gruppen ungdomar.

"Den situation som vi ser här är den att fattiga rånar rika"

(Tjänsteman, Malmö stad)

Samtliga intervjuade, både inom polisens och kommunens verksamheter gör bedömningen att situationen beträffande ungdomskriminalitet i Malmö är allvarlig. Det finns dock nyansskillnader beträffande hur stort antalet kriminella ungdomar kan uppskattas och hur sammansättningen i grupperna ser ut.

Polisens senaste medborgarundersökning från augusti-september 2004 visar att nivåerna för ett flertal upplevda problem är fortsatt höga i många av stadsdelarna i Malmö. Få förbättringar har skett sedan tidigare mätningar 2002 och 2003. Tvärtom tycks de flesta av de upplevda problemen ha ökat, t ex ordningsstörningar, otrygghet i det egna bostadsområdet och utsatthet för brott. Skillnaderna mellan stadsdelarna är dock stora. Framför allt i *Rosengård* pekar praktiskt taget samtliga kurvor "åt fel håll". Ett exempel är att 54 procent av de tillfrågade i *Rosengård* anser att det i stadsdelen finns stora problem med ungdomsgäng jämfört med 15 procent i hela staden. Andelen har ökat kraftigt sedan tidigare år. Den upplevda tryggheten i stadsdelen är låg, hälften av de som svarat uppger att de känner sig otrygga om de är ute en kväll.

Tabell 10 Socioekonomiska förhållanden - Malmö

	Malmö	Fosie	S. innerstaden	Rosengård
Disp. Medelinkomst/invånare	114 868	97 770	99 824	68 372
Förvärvsarbetande % 20-64 år	63	57	54	37
Utl. bakgrund %	33	47	40	84
Socialbidrag % av hushåll	12	18	19	41

Källa: Områdesfakta 2004. Malmö statistiska årsbok

”Många av de boende här är rädda”
(Socialarbetare, Rosengård)

En viktig orsak till utvecklingen är enligt de intervjuade den sociala och ekonomiska situationen i staden. Bilden bekräftas även av den befintliga statistiken. Strukturella förändringar inom näringslivet har gjort att ett stort antal arbetsplatser har försvunnit de senaste åren samtidigt som staden har tagit emot ett stort antal nyanlända flyktingar. Andelen invånare i arbetsför ålder med förvärvsarbete är lägre än i riket i genomsnitt. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiska insatser och socialbidrag är enligt SCB tre gånger högre i Malmö än i landet i genomsnitt. Befolkningsstrukturen i staden har förändrats mer dramatiskt än t ex i Stockholm och Göteborg under de senaste två årtionden. Cirka 50 procent av barnen i hela Malmö beräknas idag ha utländsk bakgrund.

Rosengård

Stadsdelen Rosengård som har cirka 22 000 invånare är enligt den befintliga statistiken den socialt och ekonomiskt mest eftersatta stadsdelen i Malmö. Enligt socialtjänsten är arbetslösheten ett av de största problemen. Exempelvis i Herrgården, det största närområdet inom Rosengård har endast 13 procent av de vuxna förvärvsarbete.

Socialtjänsten påpekar att trångboddheten är ett stort problem. Familjerna är ofta stora och många asylsökande bor hos sina släktingar. Socialtjänsten anser att situationen är särskilt skadlig för barnen. Situationen i många familjer präglas av uppgivenhet och depression. De dåliga hemförhållandena och de vuxnas utanförskap kan ses som en avgörande orsak till ungdomsproblemen.

”Den socioekonomiska situationen i Rosengård är extrem. Trots att stadsdelen har fått cirka 500 miljoner i stöd genom storstadssatsningen är situationen värre än någonsin.”
(Socialarbetare, Rosengård)

Socialtjänsten i Rosengård har under de senaste åren gjort många LVU-placeringar (cirka 25 stycken per år) vilket har orsakat kroniska budgetunderskott. De många omhändertaganden har delvis varit ett resultat av polisens ökade insatser mot ungdomskriminaliteten. Den ekonomiska situationen har lett till att stadsdelen har blivit av med tio socialsekreterartjänster trots en hög arbetsbelastning. Att ungdomskriminaliteten är hög ses i antalet inkommande ärenden. Årligen får socialtjänsten begäran om yttranden från åklagarmyndigheten i cirka 90 fall, dubbelt så många som i de andra mer belastade stadsdelarna. Enligt den intervjuade

socialarbetaren har Rosengård tidigare haft en lång tradition att vara mot både alkohol och droger, vilket numera fullständigt har förändrats. Tidigare hade de ungdomar som anmäldes för brott oftast inte något missbruk; idag är situationen det motsatta, nästan alla de kända kriminellt aktiva använder även droger. Cannabis är vanligast men de senaste åren har användning av rökheroin och kokain ökat tydligt bland ungdomar.

De intervjuade vid närpolisen, socialtjänsten och skolan i Rosengård bekräftar att det finns ett antal kriminellt aktiva ungdomsgrupper i stadsdelen. Några av dem har varit kända sedan två eller tre år. Enligt de intervjuade är grupperna relativt löst sammansatta, etniskt blandade konstellationer och består av 10-12 ungdomar i åldern 12-20 år i varje grupp. De som är med i ”svansen” kan vara i tioårsåldern. Tre till fyra pådrivande ledargestalter finns i varje grupp. Många av ungdomarna är syskon eller släkt på annat sätt. Äldre ungdomar rekryterar sina yngre syskon till grupperna. En del av de intervjuade beskriver situationen som att det finns ett antal ”kriminella familjer” i stadsdelen. Nästan alla ungdomsgrupper har något eget påtaget ”namn”. I regel har grupperna anknytning till en viss skola i området.

”Det finns ingenting för ungdomar i Rosengård, det inte så konstigt att de bildar gäng och begår brott. Fast egentligen finns det mycket att göra i Malmö men ungdomar hittar inte dit.”
(Fältarbetare, Malmö)

Närpolisens uppfattning är att polisen allmänt sett har ett bra anseende bland befolkningen i Rosengård och har en bra relation till de flesta av ungdomarna. Allt är inte nattsvart. Både närpolisen och socialtjänsten ser dock resursbristen som ett problem. Antalet poliser har på kort tid minskat från 50 till 14. Antalet ungdomar i Rosengård är stort och enligt polisen är en del av dem är fientligt inställda mot hela samhället. Polisen som kanske är den mest synliga myndigheten har fått bli syndabock och blivit utsatt för ett antal organiserade attentat (stenkastning, våld, hot, skadegörelse) de senaste åren. Närpolisen påpekar samtidigt att betydligt fler brott begås i centrala Malmö. Av stadsdelarna kommer Rosengård först på tredje plats. Å andra sidan är polisens uppfattning att ungdomar från Rosengård svarar för en betydlig del av kriminaliteten i andra delar av Malmö. För närpolisen är ungdomar en högt prioriterad grupp; målet är att hindra nyrekrytering till gängen bland annat genom att ta bort ledarfigurerna. Detta har man också lyckats med relativt bra genom att socialtjänsten har omhändertagit ett större antal av dem den senaste tiden.

”Människor här i Rosengård är ordentligt trötta på

den svartmålande bild som medierna ger av området” (Närpolis, Rosengård)

I Rosengård finns fyra högstadieskolor. Andelen elever vid dessa skolor som får godkända betyg i årskurs nio är bland de lägsta i hela landet. I två av skolorna har mindre än hälften av eleverna godkända betyg. Enligt en intervjuad skolrektor beror problemen ofta på elevernas bristfälliga färdigheter i svenska språket och bristfällig skolgång innan de kom till Sverige. Möjligheten att snabbt lära sig svenska försvaras av att det nästan inte finns några svenska elever. Nya flyktingfamiljer anländer hela tiden och det är svårt att få undervisningen att fungera långsiktigt. Men det finns även andra orsaker. Bland annat att klasserna är för stora och att det ofta är svårt att knyta positiva kontakter till föräldrarna. Det är svårt att hitta rätt former. Hela tiden måste tolk användas. Lärarkåren är kompetent och engagerad men resurserna är otillräckliga; enligt rektorn har även skolorna den senaste tiden blivit utsatta för nedskärningar. Hela tiden finns det en risk att ytterligare personal måste sägas upp. Trångboddheten gör att barnen får det svårt att läsa hemma. Skolk är vanligt och är ett stort problem redan på lågstadiet. För närvarande planerar skolorna för gemensamma metoder i syfte att minska frånvaron. Att det finns gängbildningar i Rosengård är enligt rektorn synligt även i skolan, däremot sker inte mycket av brottsligheten under skoltid. Utanför skoltid är däremot skadegörelse och inbrott i skolor vanligt förekommande.

”Att trots allt nästan hälften av eleverna på nian får godkänt betyg ser jag som en bra prestation under dessa omständigheter.”
(Skolrektor i Rosengård)

”Det faktum att många av de vuxna här troligtvis aldrig kommer att kunna kommunicera med samhället på svenska anser jag är allvarligt.”
(Socialarbetare, Rosengård)

Fosie och Södra innerstaden

Stadsdelarna Fosie och Södra innerstaden tillhör vid sidan av Rosengård de socioekonomiskt mindre gynnade stadsdelarna. Skolorna i stadsdelarna visar tydligt sämre resultat än i Malmö i genomsnitt; 55-75 procent elever får godkända betyg från årskurs nio. De intervjuade (Fosie; närpolis, Södra innerstaden; socialtjänstens förebyggande enhet) konstaterar att det i båda stadsdelarna finns några grupperingar med ungdomar som ägnar sig åt kriminalitet. Sammanlagt kan antalet enligt de intervjuade uppskattas till 15-20 mer aktiva individer samt yttre nätverk med drygt 50 ungdomar. Kriminaliteten

handlar mycket om skadegörelse, inbrott i skolor, misshandel, personrån och narkotikabrott. Grupperna är löst sammansatta och har tendens att förändras snabbt. Enligt både polisen och socialtjänsten är dock många av de ungdomar som begår brott i dessa stadsdelar hemmahörande i Rosengård. Enligt de intervjuade är narkotikautbudet stort i stadsdelarna som i hela Malmö. Bland ungdomar har cannabis länge varit vanligt, på senare tid har ecstasy ökat mest.

Enligt socialtjänsten är trångboddheten ett stort problem särskilt i Södra innerstaden som är en äldre stadsdel med små lägenheter. I båda stadsdelarna har socialtjänsten och fritidssektorn genomgått nedskärningar vilket har gjort det svårare att arbeta långsiktigt med ungdomar. I Fosie konstaterar närpolisen att samverkan med socialtjänsten nästan upphörde när socialtjänstens förebyggande arbete av besparingsskäl lades ner. Länskriminalpolisens underrättelseavdelning konstaterar att Fosie kan vara en stadsdel där ungdomsproblemen kommer att öka betydligt inom en snar framtid.

Vilka åtgärder har vidtagits

Samtidigt som situationen i Malmö betecknas som allvarlig har den bidragit till att det idag finns en stor krismedvetenhet hos de olika myndigheterna samt en stark vilja till samverkan för att med gemensamma insatser försöka lösa problemen. Ett stort antal åtgärder har redan vidtagits för att vända utvecklingen. Inom ramen för denna förstudie är det inte möjligt att redogöra för alla pågående eller planerade åtgärder och insatser; de finns utförligt beskrivna i verksamhetsrapporten ”Malmö - trygg och säker stad år 2003”.

Bland annat har ett antal projekt startats mot ungdomskriminaliteten och för att öka tryggheten i staden. Två exempel av aktuella projekt är Socialarbetare för ungdomar i centrala Malmö och Vägvalet i Rosengård. Socialarbetare för ungdomar är ett projekt för uppsökande verksamhet i centrala Malmö. Målgruppen är ungdomar mellan 12 och 18 år som vistas i riskmiljöer. Arbetsmetoden är lösningsfokuserad; att knyta förtroliga kontakter med ungdomar för att kunna vända negativa utvecklingstrender. Gruppen gör även anmälningar om barn och ungdomar som far illa. Vägvalet är ett öppenvårdsprogram för ungdomar mellan 15 och 18 år. Syftet är att ungdomar som är på väg att utveckla kriminell livstid skall upphöra med kriminalitet genom att delta i ett strukturerat påverkansprogram. Fokus ligger på att öka deltagarnas medvetenhet om vad en fortsatt kriminalitet leder till. Målgruppen idag är i första hand pojkar som har ägnat sig åt grova egendomsbrott.

Samverkan mellan olika myndigheter har intensifierats de senaste åren. I syfte att förbättra samförståndet har polis, socialtjänst och åklagare numera regelbundna möten där alla tre myndighe-

ter deltar i ett informationsutbyte.

Ett antal stadsdelar har kommit långt med att lokalt organisera samarbetet mellan myndigheter enligt den danska *SSP-modellen* (skola, socialtjänst, polis), vilket innebär att man genom aktörernas nära samverkan snabbt kan ingripa när det uppstår problem med vissa individer eller grupper i en skola eller i ett område. Exempelvis finns en samverkansgrupper anknutna till högstadieskolor med ett möte varje månad. Efter diskussioner på mötena förekommer det ibland att skolan gör anmälan till socialtjänsten. Modellen har redan tidigare under några år använts i Landskrona och erfarenheterna enligt de intervjuade har varit positiva.

Rutiner för att förkorta handläggningstider och i syfte att därmed åstadkomma snabbare reaktioner när ungdomar begår brott har utvecklats hos olika myndigheter. En åtgärd i syfte att underlätta handläggningen vid akuta situationer är att polisens underrättelseavdelning har upprättat personakter på kända ledargestalter och samtliga ungdomar som är anmälda för nio brott eller mer. Totalt är det frågan om 30 individer i hela Malmö. Personakten innehåller uppgifter om brottslighet, gängtillhörighet och familjeförhållanden. Uppgifterna delges socialtjänsten för bedömning och förslag till lämpliga åtgärder. Uppdaterade personakter är tillgängliga även för socialjouren och kan användas i samband med kontakt med åklagare vid frihetsberövande utanför kontorstid.

I stadsdelen Rosengård har ett antal stora gemensamma insatser gjorts för att förbättra boendemiljön och öka tryggheten, bland annat finns ett tiotal stadsdelsvärdar anställda och utgör enligt både polisen och socialtjänsten en viktig trygghetsfaktor.

Andra städer

Mycket tyder på att kriminella grupperingar inte bara finns i storstäderna utan även i mellanstora och mindre städer. Elva kommuner besvarade den enkät som Mobilisering mot narkotika skickade ut före hearingen och en del av dem deltog i hearingen. Frågorna i enkäten gällde om det förekommer gängrelaterad kriminalitet och i så fall i vilken omfattning. Följande beskrivning från ett urval kommuner baseras både på enkätsvaren och det som framkom i hearingen.

Borlänge har tidigare under många år legat högst i brottsstatistiken i hela Sverige. En stor del av kriminaliteten var relaterad till gäng och grupperingar med ungdomar och unga vuxna som satte skräck i hela staden. I dag är situationen mycket bättre, Borlänge ligger på plats tio i brottsstatistiken. Det finns dock fortfarande både mindre grupperingar och etablerade "gäng". I regel har de anknytning till ett visst bostadsområde. Vändningen i Borlänge skedde efter år 2000 då staden satte in

kraftfulla insatser mot kriminaliteten. De viktigaste insatserna var projektet *Youth at Risk* och snabbverkan vid gängkriminalitet. Youth at Risk riktar sig till ungdomar mellan 15 och 20 år och syftet är att individer själva, med de resurser som finns, nätverk mm. hittar lösningen till problemet. Hela det civila samhället blir involverat. Man lyfter fram det som är bra och förstärker det. Snabbsamverkan vid gängkriminalitet handlar om att man efter en händelse genom en samordnare snabbt utreder det som måste göras.

Sundsvall anmäler att det finns problem med gängkriminalitet i ett par bostadsområden. Det finns dock inga belägg för fasta konstellationer av kriminella grupperingar utan de aktuella grupperna är relativt lösa sammansättningar. Den största delen av kriminaliteten sker i centrala Sundsvall; misshandling och personrån. Brottsligheten har en tydlig anknytning till missbruk. Narkotikasituationen i staden idag beskrivs som mycket besvärlig.

Katrineholm. I staden finns ett antal lösa grupperingar med tonåringar som ägnar sig åt mer eller mindre organiserad småbrottslighet. Anknytning finns främst till två bostadsområden. De har kontakter till äldre kriminella och en del av ungdomarna visar tecken på att vara på väg att hamna i grövre kriminalitet.

Kristianstad anmäler att det i staden finns två å tre gäng som är mycket brottsaktiva. De består till största delen av invandrarungdomar från några utsatta bostadsområden. Andra ungdomar är rädda för gängen och vågar inte anmäla eller vittna. Kommunen anmäler att situationen med tungt belastade ungdomar är ny och oroväckande. En del ungdomar har kontakter till äldre kriminella och det finns en rekryteringsbas i bostadsområdena. En karläggning har startats i samarbete med polisen.

Linköping anmäler att det finns problem med ett antal löst sammansatta ungdomsgäng, bestående både av svenskar och invandrare. Drogmissbruk är vanligt bland ungdomarna. Kostnaderna för institutionsvård har ökat markant de senaste åren. Det finns ett stort behov för bättre samverkan mellan olika myndigheter.

Eslöv. Uppfattningen hos socialtjänsten och polisen är att den grövre ungdomskriminaliteten har ökat de senaste åren, bland annat personrån och bilstölder. Narkotikamissbruk, framförallt bland äldre ungdomar, har blivit allt vanligare. I kommunen finns löst sammansatta grupperingar som har kontakter med mer avancerade kriminella grupper i de större städerna, främst i Malmö. Ett nytt inslag att invandrarungdomar har bildat egna grupperingar med kriminalitet som en del av livsstilen. Det finns stor vilja till samverkan mellan kommunen och polisen och insatser är under planering. Både kommunen och polisen anser att det finns ett stort behov för långsiktiga, kontinuerliga lösningar och att det är viktigt att alla kommuner med likartade problem samverkar i metodutveckling.

Medborgarnas perspektiv

Som en del i förstudien genomfördes totalt elva fokusgruppsdiskussioner med boende i ett antal bostadsområden i Stockholms Väster- och Söderort. Syftet med fokusgrupperna var att få fram även allmänhetens uppfattning om problemet. Sammanlagt 78 personer deltog i grupperna. Två av grupperna bestod av ungdomar mellan 14 och 18 år. De vuxna representerade olika åldersgrupper mellan 25 och 70 år. De flesta av grupperna genomfördes på andra språk än svenska. Frågeställningarna i diskussionerna berörde om det förekommer kriminella grupperingar i bostadsområdena, hur vardagen för de boende påverkas, hur de boende ser på olika myndigheters arbete, orsakerna till problemet och vad man bör göra åt det. Analysen från fokusgrupperna finns som bilaga till rapporten. Sammanfattningsvis framkom följande synpunkter från i stort sett samtliga grupper:

- Ungdomsgrupperingar som ägnar sig åt mindre kriminalitet förekommer i samtliga områden. Kriminaliteten handlar ofta om skadegörelse, bilstölder och inbrott, brott som sargar det egna bostadsområdet. När det gäller mer avancerade grupperingar är en del av deltagarna mer osäkra om deras existens. De flesta påpekar dock att sådana grupperingar finns och att de aktivt rekryterar ungdomar. Droger spelar stor roll, både när det gäller missbruk och den kriminella verksamheten.
- Som orsaker till problemen med kriminella grupperingar anger de flesta arbetslöshet, dålig ekonomi, familjeproblem, misslyckad integration, diskriminering, misstro mot myndigheter och ökad bostadssegregation. Ett stort problem anser de flesta är att det bor så få svenskar i de aktuella bostadsområdena.
- De boendes vardag påverkas starkt och på ett mycket negativt sätt. Gruppernas existens och kriminalitet orsakar stor otrygghet och allmänt obehag i bostadsområdena. Resultatet blir bland annat att servicen försämras och att folk är rädda för att gå ut på kvällen. Försäkringarna blir dyrare än i mer välbärgade områden.
- Nästan samtliga deltagare anser att polisen inte arbetar på ett bra sätt. Uppfattningen är att polisen är oengagerad och att närvaron är mycket dålig; en del anser att det är lönlöst att anmäla brott. Många påpekar att polisen ofta har fördomar mot invandrare.
- De flesta anser också att socialtjänsten har dålig kännedom om invandrarnas kulturer och sär-

behandlar invandrarfamiljer. Många känner rädsla om att kontakt med socialtjänsten kan leda till att barnen blir omhändertagna.

- Många anser att även skolan särbehandlar invandrarelever. Kontakten mellan skolan och föräldrarna fungerar dåligt.

Diskussion

Tillförlitlighet

Syftet med denna rapport är inte att vara någon heltäckande kartläggning av gängkriminaliteten i Sverige utan att i form av en förstudie beskriva situationen i ett urval av kommuner utifrån det material som har kommit fram. Utgångspunkten var att förstudien skulle kartlägga situationen främst i de tre storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö samt i några stycken mindre städer. I ett tidigt skede valde dock Göteborgs stad att inte delta i förstudien förutom i arbetet i referensgruppen. Med stöd av uppgifter från Länskriminalpolisen valdes tyngdpunkten i Stockholms stad att ligga på stadsdelarna i Västerort. De andra kommunerna i undersökningen valdes med stöd av de uppgifter som framkom i svar på en nätenkät som Mobilisering mot narkotika skickade ut samt med stöd av uppgifter som framkom vid hearingen. Sammanlagt var det dock bara sexton kommuner som svarade på enkäten och/eller var representerade vid hearingen. Således måste man konstatera att det finns brister i materialet som också är för litet för att några absoluta generaliseringar skulle kunna göras.

Några enskilda gängmedlemmar eller andra personer har inte identifierats för att göra en exakt kartläggning av de enskilda nätverken. Förutom fokusgrupper baseras rapporten till största del på kvalitativa intervjuer med nyckelpersoner inom olika myndigheter och organisationer; socialtjänst, polis, åklagare, skola och andra som arbetar med eller berörs av den problematik som har anknytning till gängkriminaliteten. Att rapporten till stor del baseras på enskilda personers - även om det är frågan om myndighetspersoner - egna uppfattningar om situationen är naturligtvis något som kan försvaga tillförlitligheten i undersökningen. Det kan variera kraftigt vad olika människor lägger in i sina beskrivningar och värderingar. Det gäller även fokusgrupperna. Själva urvalet av deltagare till grupperna är nödvändigtvis inte representativt för alla boende i de aktuella bostadsområdena och man bör undvika att göra några absoluta generaliseringar av resultaten.

På de flesta undersökta områdena gör de olika myndigheterna, i första hand polisen och socialtjänsten en relativt snarlik bedömning av situationen. I många fall finns dock nyansskillnader när det gäller omfattningen av problemet. I vissa fall är skillnaderna så stora att man kan fråga sig om aktörerna verkligen talar om samma område. Det bör också påpekas att det i de flesta fallen endast intervjuades en person inom varje verksamhet; det är inte uteslutet att någon annan person kanske

skulle ha gett en delvis annan bild. Socialtjänstens bedömningar präglas av att arbetssättet är individbaserat; det är ofta svårt se om det finns gängbildningar eller att de inte noteras. I vissa fall finns det skillnader mellan olika polisenheters beskrivning av situationen. Det vanliga är då att kriminalavdelningars beskrivning är att kriminaliteten har en större omfattning medan närpolisen tenderar att tona ned problemet. Vad som är anledningen till skillnaderna är inte helt lätt att uttolka. I många fall beror det med största sannolikhet på olika prioriteringar inom de olika verksamheterna. En annan trolig orsak kan vara skillnader i tidsperspektivet; olika aktörer refererar till olika tidpunkter. I verkligheten har situationen t ex beträffande ungdomskriminalitet ofta en tendens att förändras radikalt inom en kort tid.

Några exakta antal gäng eller antal gängmedlemmar - oavsett om det gäller ungdomar eller äldre personer - är svårt att ange i de olika områdena. Anledningen är bland annat att grupperingarna för det mesta har en tendens att förändras snabbt. Gränserna mellan dem är också flytande; enskilda personer kan begå brott både tillsammans med någon i den "egna" gruppen och med personer från någon annan grupp. Detta förefaller vara vanligt framförallt när det gäller ungdomars brottslighet.

Vid den anordnade hearingen betonade ett flertal deltagare, både från kommuner och polisen vikten av att det finns lokala kartläggningar så att rätt insatser kan sättas in samt för att göra det möjligt att utvärdera insatserna. Det är uppenbart att intresset att göra kartläggningar om den lokala kriminaliteten har vuxit både inom polisen och hos kommunerna och att kvalitén i de kartläggningar som har gjorts genomgående har blivit bättre. Variationen är dock fortfarande stor vilket till stor del förefaller bero på att det saknas en gemensam modell och metodik.

"Det finns mycket kunskap på många håll. Men i vår kommun har vi ingen bra kunskap, vi vet inte hur det ser ut egentligen. Vi saknar en kartläggning. Jag tror att det är många kommuner som, liksom vi, faktiskt inte vet hur det ser ut."
(Brottsförebyggande samordnare i en mellanstor stad)

Samtidigt som det även med statistiska metoder kan vara svårt att beskriva den brottslighet som kan tillskrivas kriminella grupperingar, är det väl motiverat att fortsätta göra lokala kartläggningar och utveckla dem, exempelvis utifrån nätverksanalytiska

utgångspunkter. Särskilt viktiga är kartläggningarna i områden med hög kriminalitet.

I rapporten finns referenser till kriminalstatistiken om brottslighetens utveckling, som i första hand baseras på antalet anmälda brott. All jämförelser av brottsstatistiken innehåller dock en stor risk för feltolkningar; antalet anmälda brott avspeglar nödvändigtvis inte verkligheten. Systemen för statistikföring kan ha förändrats och anmälningsbenägenheten för olika brott kan variera kraftigt. När det gäller till exempel rån och misshandel mellan ungdomar är det rimligt anta att dessa fall innehåller ett stort mörkertal.

Sammanfattning av resultaten

Att definiera begreppet gäng är komplicerat och det är nästan omöjligt att komma fram till en enhetlig definition. Syftet med förstudien har inte heller varit att försöka fördjupa sig i frågan eller att beskriva bara en viss typ av gäng. I stället har målet varit att i görligaste mån kartlägga problemets karaktär och omfattning i de aktuella kommunerna utifrån det material som har hämtats in.

Oavsett hur begreppet "gäng" definieras har det länge varit känt vilka mekanismer som leder till förekomsten av själva fenomenet; hög kriminell aktivitet hos grupper av unga män, ofta med bakgrund i missgynnade sociala grupper och bostadsområden, utan etablerad kontakt med samhället, utan mål i livet, och med behov av identitet. Mycket talar för att orsakerna till problemet i grund och botten också är desamma i Sverige som i USA även om de yttre attributen kan skilja sig åt. När det gäller ungdomar är det känt att de svarar för en stor del av kriminaliteten som helhet och när ungdomar begår brott gör de det oftast tillsammans med andra. Oftast väljer de medbrottslingar som är i ungefär samma ålder och av samma kön. Det bör dock påpekas att bara en liten del av de ungdomar som begår brott fortsätter och blir lagförda i vuxen ålder.

Vad är gemensamt för situationen i de undersökta kommunerna?

Slutsatsen av resultaten är att gäng/grupperingar som ägnar sig åt kriminalitet förekommer i samtliga undersökta kommuner. De intervjuade myndighetspersonernas och fokusgruppernas (som visserligen bara genomfördes i Stockholm, med deltagare även från Botkyrka) beskrivning är i hög grad samstämmig. Fokusgruppernas beskrivning om hur det dagliga livet i bostadsområdena påverkas ger dock en mycket kraftfullare bild av problematiken än vad myndigheternas beskrivning gör. Fokusgrupperna beskriver en känsla av obehag och

ständig otrygghet när man bor i ett område där det förekommer kriminella grupperingar. Hela klimatet i bostadsområdena påverkas starkt. Man är rädd för sin egen skull och för barnens skull. Brottsligheten för även med sig indirekta ekonomiska effekter som försämrade service och dyrare försäkringar. Skadegörelse som ungdomsgrupper ägnar sig åt upplevs som ett stort problem. Droghantering är ständigt närvarande och upplevs som en stor riskfaktor. De flesta påpekar att situationen hela tiden förvärrats de senaste åren.

De intervjuades beskrivning stämmer även väl med det som tidigare forskning visar. Enligt beskrivningarna uppfyller grupperingarna ett brett spektrum, allt från relativt spontant bildade, tillfälliga ungdomsgäng till mer avancerade gäng med vuxna medlemmar. I de flesta fall beskrivs grupperingarna som relativt löst sammansatta och kortlivade. En vanligt förekommande beskrivning är en hård kärna om några personer som har en mer bestående relation till varandra och en betydligt större, yttre krets som skiftar hela tiden. De flesta av grupperingarna saknar en tydlig ledarstruktur, namn och yttre attribut. Grupperingarna har oftast anknytning till ett visst bostadsområde och är etniskt blandade. I ytterst få fall finns det tecken på etniskt homogena grupper. Att kvinnor/flickor är med i dessa grupperingar är också ovanligt; i fall de är med är de i regel med som passiva medlemmar i en yttre krets. I vissa områden i både Stockholm och i Malmö rapporteras om några stycken grupperingar med bara flickor. Det mesta tyder dock på att särskilt dessa grupperingar är mycket kortlivade.

De kriminella grupperingar som beskrivs av de intervjuade ser väldigt olika ut och skulle kunna delas i ett stort antal kategorier. Det kan dock urskiljas två huvudkategorier. Även mellan dem är dock gränsen flytande:

1) Gäng eller tillfälliga grupperingar av ungdomar upp till 18 år som deltar i mer eller mindre spontana brott som - inte sällan i kombination med droganvändning - har blivit en del av deras umgänge och livsstil i en tillvaro som i övrigt upplevs som trist och torftig. Känslan av samhörighet i gruppen är central. Ett viktigt mål är att sätta sig i respekt hos andra ungdomar. Vanliga brott för gäng av den här typen kan exempelvis vara skadegörelse och bilstölder men även personrån, narkotikabrott och inbrott i t ex skolor.

2) Gäng eller nätverk som består av individer som är något äldre och som ekonomiskt försörjer sig genom kriminaliteten. Brotten är planerade och inriktningen är att maximera den ekonomiska vinsten. Vanligt förekommande i verksamheten är narkotikabrott, inslag av våld och hot om våld som i yttersta fall kan riktas mot rättsväsendet och de brottsbekämpande myndigheterna. Vapen förekom-

mer. Ofta består grupperna av en mindre kärna av personer som känt varandra länge och med inbördes lojalitet mot varandra samt ett lösare nätverk runt omkring som är föränderlig i tid. Ur nätverket rekryteras lämpliga personer till enstaka brott. En stor del av de inblandade individerna har redan en tydlig kriminell identitet och har blivit dömda till påföljder inom kriminalvården, vilket i gruppen kan ha en statushöjande effekt. Narkotikamissbruk, även med tyngre droger som kokain, är vanligt förekommande hos dessa personer.

Gemensamt för de undersökta kommunerna är också att i samtliga utpekar de intervjuade ett mindre antal bostadsområden som rekryteringsbas för framväxten av de kriminella grupperingarna. Dessa bostadsområden tillhör oftast de som har lågt status och präglas av en mängd olika sociala problem. Denna bild bekräftas av den tidigare nämnda nätverksundersökningen i Göteborg (Polismyndigheten i Västra Götaland, 2004).

Finns det skillnader mellan kommunerna?

Stockholm har en särställning på grund av sin storlek. Den "kriminella marknaden" - som egentligen omfattar hela länet - är stor och erbjuder bra möjligheter till stor rörlighet för kriminella grupperingar. Staden och länet präglas av en tydlig boendesegregation. I den omfattning som de intervjuade beskriver att det existerar kriminella grupperingar, förefaller det som att de är starkt koncentrerade till några av de mest utsatta bostadsområdena. Samtidigt är det dock av stor vikt att påpeka att det i många bostadsområden som anses ha lågt status och sociala problem inte rapporteras om några synliga gängbildningar. Den kriminella verksamheten - när de gäller de något äldre - är riktad mot hela länet. Yngre ungdomar som begår brott gör det dock oftast i det egna eller i ett närliggande bostadsområde. Nästan alla grupperingar som beskrivs är löst sammansatta och kortlivade. I stället har många av de kriminella individerna bra kontakter med personer i andra områden. Ett antal nätverk bestående av kontakt och personkännedom mellan ett antal kriminellt belastade individer torde vara ett lämpligt begrepp för att beskriva situationen.

I *Botkyrka* anmäls situationen ha blivit något bättre sedan slutet av 1990-talet vilket de intervjuade ser som ett resultat av både polisens målinriktade arbete och kommunens egna insatser för att förbättra boendemiljön. Enligt polisen finns det dock fortfarande avancerade kriminella grupperingar och nätverk som utöver kontakter med andra liknande nätverk i hela Stor-Stockholm har fortsatt stark anknytning till vissa utsatta bostadsområden i kommunen och en tendens att rekrytera nya medlemmar från dessa. Den kriminella verksamheten är dock riktad mot hela länet och även övriga landet.

I *Södertälje* och *Uppsala* konstaterar de intervjuade att situationen i båda städerna idag inte nödvändigtvis behöver beskrivas som allvarlig men att den har försämrats något de senaste åren. Avancerade kriminella grupperingar finns enligt polisen men mycket av verksamheten - framför allt i Södertälje - sker "under ytan". Kunskaperna om deras verksamhet är bristfälliga. Mörkertalet vad gäller gängrelaterad kriminalitet anses vara stort. I båda städerna har grupperingarna stark anknytning till två å tre bostadsområden behäftade även med annan social problematik. Ungdomsgången ses inte som något stort problem förutom i ett bostadsområde i Uppsala. Grupperna är för det mesta löst sammansatta och kortvariga. I båda städerna bedöms dock ett större antal ungdomar, oftast med invandrabakgrund och boende i de aktuella bostadsområden vara i riskzonen att bli rekryterade till de mer avancerade grupperingarna. Många av ungdomarna är redan kriminellt belastade och har missbruksproblem. I båda städerna har narkotika-problemen förvärrats de senaste åren. Polisen och socialtjänsten har genomgått omfattande omorganisationer och blivit utsatta för stora neddragningar vilket enligt de intervjuade försvårar arbetet mot problematiken. Viljan till samarbete mellan polis och socialtjänst när det gäller ungdomskriminalitet är god men på grund av resursbristen hos båda är samarbetet inte möjligt i önskvärd omfattning.

Mycket tyder på att situationen i *Malmö* skiljer sig från de andra kommunerna på många sätt. I Malmö konstaterar samtliga intervjuade att situationen i staden när det gäller ungdomskriminalitet är allvarlig. Uppfattningen är att det finns ett större antal ungdomar i staden som ägnar sig åt omfattande och systematisk kriminalitet. En stor del av ungdomarna kommer från stadsdelen Rosengård, där den socioekonomiska situationen betecknas som svårast, vilket även den befintliga statistiken bekräftar. Som orsaker till situationen anges främst den allmänt dåliga ekonomiska situationen i staden samt den stora omflyttningen vilket har skapat instabilitet i bostadsområdena. Situationen har försämrats de senaste åren inom många områden.

Samtidigt förefaller det i Malmö finnas en stor krismedvetenhet och de olika aktörerna har kommit långt med att skapa en gemensam problembild. I kommunens handlingsplan "Välfärd för alla - det dubbla åtagandet" konstateras att kommunen idag inte fullt ut klarar att sörja för välfärd och god levnadsstandard för alla Malmöbor och att problemet har både geografisk och etnisk dimension. Viljan till ett målmedvetet samarbete mellan olika myndigheter (kommunen, polisen, åklagar-myndigheten) är ovanligt stor i Malmö vilket redan lett till ett antal målmedvetna samverkansformer inom ett flertal områden.

"De som är kriminella här är egentligen inte så många men det är de som märks." (Skolrektor, Rosengård, Malmö)

Samtidigt som situationen i Malmö och framförallt i Rosengård av många betecknas som allvarlig är det viktigt att komma ihåg att de som är kriminella, trots att de i detta fall är ovanligt många, ändå utgör bara en liten minoritet av alla ungdomar. I Rosengård bor enligt befolkningsstatistiken nästan 2 500 ungdomar mellan 13 och 18 år samtidigt som kanske drygt ett hundratal pekas ut av polisen som aktivt kriminella.

Har boendesegregation och utanförskap betydelse för gängbildning och kriminalitet?

"Vad som är orsaken till att ungdomar här begår brott behöver inte utredas. Orsaken är ju uppenbar. Det är utanförskapet. Man kan vara född i Sverige och vara svensk medborgare men ändå blir man inte accepterad, man betraktas som utlänning. Och vi är inte välkomna." (Ung man i ett bostadsområde på Järvafältet, Stockholm; arbetar på en fritidsgård)

Praktiskt taget samtliga intervjuade - både myndighetspersonerna och fokusgrupperna - ger samma svar vid frågan om vad de anser är huvudorsakerna till kriminaliteten och "gängproblematiken". Som grundorsak anges utanförskap och marginalisering hos en stor grupp människor som bor i miljonprogrammets hyreshusområden i städernas utkanter; en situation som också i många områden uppenbart har försämrats de senaste åren. Samtidigt är det många som påpekar att problemet kan vara svårt att lyfta fram och diskutera eftersom man riskerar att peka ut och stigmatisera grupper och områden som redan är starkt stigmatiserade. I fokusgrupperna påpekar några deltagare resignerat att det enda sättet att förbättra den egna och barnens situation är att flytta.

Redan i den tidiga kriminologiska forskningen utpekades missgynnade fattiga slumområden framförallt i de amerikanska storstäderna som en viktig grogrund för kriminaliteten. Utifrån olika teoretiska utgångspunkter beskrevs områden som brottsgenerande dels genom en bristande social kontroll, "social desorganisation", dels genom befolkningens frustration över svårigheterna att lyckas i samhället på legal väg.

Har dessa teorier någon giltighet idag i ett europeiskt välfärdssamhälle? Om segregation och dess effekter finns mycket forskning både internationellt och i Sverige. En ny och uppmärksam studie är gjord vid Institutet för bostads- och urbanforskning vid Uppsala universitet. Den hand-

lar om hur situationen under 1990-talet har förändrats i de bostadsområden som ingått i regeringens storstadssatsning (Andersson & Bråmås, 2004). Undersökningen gäller 16 utsatta områden i Stockholmsregionen, både i Stockholms stad och kranskommuner. Några kännetecken som är typiska för ett utsatt bostadsområde är:

- Området har låg attraktivitet
- Området har hög omflyttning
- Området har eftersatt underhåll
- Serviceutbudet är dåligt

I områden av den här typen bor ofta människor som har begränsade möjligheter att välja inom bostadsmarknaden. De som bor i utsatta områden har ofta ekonomiska och sociala problem. Andelen arbetslösa och socialbidragstagare är hög. I många fall kan kriminaliteten vara hög och skadegörelse vanligt förekommande.

Undersökningen visar att även om storstadssatsningen i vissa fall varit till nytta för de individer som var direkt berörda av projekten har den inte haft önskvärd effekt på de strukturella problemen. I stället ser det ut som att segregationen har ökat. Det som enligt undersökningen har hänt i de undersökta bostadsområdena mellan 1990 och 2000 är att omflyttningen har varit stor och att mer resursstarka personer, både svenskar och invandrare, har flyttat ut. I stället har personer med svag ställning i samhället och små möjligheter att välja flyttat in. Andelen personer med invandrabakgrund ökade från 57 procent till 73 procent i genomsnitt. Andelen socialbidragstagare ökade från 11,9 procent till 16,1 procent samtidigt som andelen i hela länet minskade något. Framförallt tycks de nyinflyttade haft en svag ställning i arbetslivet; andelen vuxna med förvärvsarbete har minskat från 77,3 till 57,1 procent trots den allmänt förbättrade ekonomiska situationen i slutet av årtiondet. Nästan hälften av de nyinflyttade under perioden levde huvudsakligen på bidrag från samhället. Även de disponibla inkomsterna för befolkningen i bostadsområdena minskade. Troligtvis är den faktiska situationen i de aktuella bostadsområdena ännu sämre än vad som framkommer av statistiken i undersökningen eftersom asylsökande med eget boende inte omfattas av undersökningen.

Undersökningens slutsats är att det är svårt att med hjälp av insatser som storstadssatsningen hindra segregationen och bryta den strukturella neråtgående spiral som finns i de mest utsatta bostadsområden som en gång har blivit stämplade som områden med låg status. Ett speciellt problem är att allt färre svenskar bor i områdena, vilket i kombination med de sociala problemen kan ses som det största hindret för invandrarernas integration. Av allt att döma har den selektiva ut- och inflyttningen fortsatt under början av 2000-talet så att situationen försämrats ytterligare.

Utöver den socioekonomiska dimensionen förefaller problemet med de segregerade bostadsområdena ha fått en allt starkare etnisk dimension. Personer med invandrabakgrund är överrepresenterade i miljonprogrammets lågstatusområden, områden som från början planerades för arbetarklassen. Nästan samtliga intervjuade i denna förstudie har uppfattningen att en majoritet av dem som är med i gängbildningar och kriminella nätverk är ungdomar och unga vuxna med invandrabakgrund. I många områden är uppfattningen att praktiskt taget samtliga är personer med invandrabakgrund. I de flesta fall - med Malmö som ett undantag - beskrivs personerna dock som s k "andra generationens invandrare", födda i Sverige men med invandrade föräldrar.

Philip Lalander beskriver i sin studie "Utanförskap och droger" unga invandramäns situation i en lågstatusförort och orsakerna till deras kriminalitet och drogmissbruk. Studien pekar ut de strukturella faktorerna, fattigdom, utanförskap och även stigmatisering genom medias negativa uppmärksamhet som huvudorsakerna. Kriminaliteten och drogerna blir ett offensivt förhållningssätt i ett samhälle som man inte känner sig delaktig i (Lalander, 2004).

Enligt den befintliga forskningen om invandrararnas brottslighet är personer med invandrabakgrund överrepresenterade vad gäller kriminalitet. I lagföringsstatistiken är samtliga invandrar-kategorier ("utländska medborgare, naturaliserade invandrade och andra generationens invandrare") överrepresenterade (von Hofer, H. & Sarnecki, J. & Tham, H. 1996); de högsta frekvenserna visar de utländska medborgarna, däremot har "andra generationens invandrare" inte de höga lagföringsfrekvenser som ofta hävdas (se även Pettersson, 2001). Slutsatsen av forskningen kan antagligen formuleras som att ju längre man bott i och ju bättre man integrerat sig i ett samhälle, desto mindre är risken att hamna i brottslighet.

Enligt Tove Pettersson har bostadsorten betydelse för vem man begår brott tillsammans med. Hennes slutsats är också att vissa uteslutningsmekanismer i samhället, såsom diskriminering och etnisk boendesegregation även påverkar strukturen på brottsligheten hos utsatta grupper och kan vara en av förklaringarna till överrepresentationen. En ökad marginalisering och segregation av dessa grupper kan leda till en mer etniskt relaterad brottslighet (Pettersson, 2001).

Integrationsforskaren Masoud Kamali diskuterar i sin studie "Varken familj eller samhället" varför just invandrarungdomar lätt dras till gäng som även gör sig skyldiga till kriminella handlingar. Hans tes är att invandrarungdomar ofta hamnar i en komplex situation när de måste välja mellan familjens och det svenska samhällets värderingar. Svårigheten att leva i gränslandet mellan föräldrar med värderingar från ursprungslandet och samhället som

i många fall tenderar att utestänga dem från sin gemenskap, tvingar ungdomarna att skapa sina egna verkligheter utan att kunna känna lojalitet mot någon. Då kan de också tappa möjligheten att skilja mellan rätt och fel. Ungdomarna kan drivas till att söka kompensation och tillhörighet utanför familjen. Då är gänget, ofta bestående av ungdomar i liknande situation ett alternativ. Föräldrarnas marginalisering och oförmåga att förstå och förmedla samhällets regler ökar gängets möjligheter att påverka attitydbildningen. Gänget erbjuder gemenskap och samhörighet. Banden till familjen och samhället försvagas ytterligare. Gänget har sina egna oskrivna regler; rätt och fel definieras inte av samhället utan av gänget. Därför blir det lättare att delta i brottsliga handlingar i en grupp. Framförallt ungdomar från familjer där de vuxna inte är positivt inställda till samhällets lagar och värderingar utgör den grupp som har det lättast att bryta mot dem (Kamali, 1999).

Invandrarungdomar mår ofta mycket dåligt, knäckta av familjen, av samhället. Och samhället och sociala ser ingenting; det blir en dubbel kränkning. (Personal på en ungdomsgård i Västerort, Stockholm)

En minoritets lågintensiva uppror

Samtidigt som man diskuterar problematiken med gängbildningar och ungdomskriminalitet bör man komma ihåg att frågan som helhet trots allt handlar om ett relativt begränsat antal - visserligen mycket brottsaktiva - individer. Västerort i Stockholm kan utgöra ett exempel. Polisens ungdomsgrupp pekar ut cirka 700 ungdomar som brottsaktiva (miss-tänkta eller dömda för grövre brott) och boende i området. En siffra som en del av de andra intervjuade i området dock förhåller sig försiktiga till. Enligt befolkningsstatistiken bor det sammanlagt över 22 000 ungdomar i åldern 13-19 år i hela Västerort. Enligt polisen kommer majoriteten, cirka 400, av de brottsaktiva från stadsdelarna i Järvaområdet. Samtidigt är antalet ungdomar mellan 13-19 år sammanlagt över 8 000 i de tre berörda stadsdelarna. Situationen förefaller vara snarlik i de andra undersökta kommunerna. Den stora majoriteten av ungdomar är varken kriminella eller farliga, och det gäller såväl invandrarungdomar som svenskar.

Problemet kan antagligen definieras på följande sätt: Frågan är om en begränsad men brottsaktiv grupp ungdomar och unga vuxna som har skapat sina egna normsystem - delvis utanför det ordnade samhället. Det utanförskap som de har vuxit upp i - oavsett etnisk bakgrund - driver fram likgiltighet, hat, och respektlöshet mot samhällets

normer. Samhället har blivit en fiende. Varken skolan, socialtjänstens vård- och behandlingsapparat eller rättssystemets påföljdssystem har förmått att påverka dem i positiv riktning på sådant sätt att det skulle ge varaktiga effekter. Dessa personer utgör dock en liten minoritet, även i sina egna bostadsområden. Samtidigt finns det hela tiden stora risker att de drar med sig andra, yngre personer med liknande bakgrund och attityd.

Begreppet "en tickande bomb" har redan under en längre tid ingått i den mediala jargongen vid beskrivningen av de utsatta bostadsområdena. I verkligheten är det dock många, både forskare och praktiker, som varnar för riskerna med att situationen beträffande gängkriminalitet kan förvärras om samhället fortsätter att misslyckas med att erbjuda alternativ till utanförskapet och om de socioekonomiska förhållandena i de utsatta bostadsområdena inte förbättras. I dag är det i första hand polisen som är satt att bekämpa gängkriminaliteten precis som all annan kriminalitet. Mycket talar dock för att det i grunden är ett samhällsproblem som har sina rötter utanför polisens ansvarsområde. För problemlösningen måste således även andra aktörer bli mobiliserade, även de politiskt ansvariga.

Att förebygga och bekämpa gängkriminalitet

I det följande avsnittet diskuteras en del av de samhällsområden som har en viktig roll både när det gäller att förebygga och bekämpa de problem som på olika sätt berör gängkriminaliteten.

Gängkriminalitet

Är det nödvändigt och motiverat med åtgärder och insatser riktade specifikt mot gängkriminaliteten och ungdomsgäng som sådana? Trots att det finns mycket forskning om gängproblematiken påpekar många forskare att även gängproblematiken bör studeras i samma sammanhang som ungdomskriminaliteten i övrigt. Detta motiveras bland annat med att även om gängmedlemskap ökar medlemmarnas kriminella aktivitet har personerna oftast varit kriminella redan innan de blev medlemmar i gänget. Samtidigt måste man komma ihåg att gäng är produkter av det samhälle där de finns. Det är inte möjligt att kontrollera eller utrota dem enbart genom interventioner mot symptomen; hela omgivningen, närsamhället måste påverkas (Esbensen, 2000).

Ett flertal forskare avråder från att samla ihop "problemungdomar" i gemensamma "program"

inom öppenvård. I vissa fall kan sådana program vara kontraproduktiva och leda till att ungdomarnas kriminalitet ökar ("Keep problem kids apart"). Insatserna bör i stället vara individbaserade och gängtillhörigheten endast användas som en markör (Sherman, L. 2001, Thornberry, T. P. m fl, 2004).

När det gäller gängbildningar finns det en risk med att förstora deras betydelse. Begreppet gäng bör enligt många forskare användas med stor försiktighet. Enligt Jerzy Sarnecki kan följande faktorer öka risken att kriminella grupperingar verkligen etableras som "gäng" och som man därför bör försöka undvika:

- 1) Egen lokal och egen stödpersonal.
- 2) Uppmärksamhet i media (t ex i lokalpressen). Det finns exempel där medierna har hittat på "gängnamn" för kriminella grupperingar som gruppen sedan själva har börjat använda.
- 3) Definierad och behandlad som gäng av myndigheterna, t ex så att en konflikt uppstår.
- 4) Repressiva åtgärder, får ej service från samhället på grund av de bor i ett utsatt område.
- 5) Gruppen lever isolerad från samhället.

Vad man bör koncentrera sig på för att bryta sönder gängbildningarna är i stället att genom lagföring eller socialtjänstens mer kraftfulla insatser neutralisera de mest brottsaktiva och pådrivande. Att lyckas med detta förutsätter bra samarbete mellan socialtjänst och polis, samt att det genomförs kontinuerliga kartläggningar för att veta vilka de är. Det är också viktigt att de som återvänder efter en placering eller ett fängelsestraff har något att komma tillbaka till. Socialtjänsten och kriminalvården måste kunna erbjuda eftervård. Varför inte låta dem som blir "inkapaciterade" under en längre tid under tiden skaffa sig utbildning till ett yrke så att de har något att bygga på när de kommer tillbaka? De andra, "svansen", i bostadsområdena måste erbjudas andra positiva alternativ, en bra skola, fritidsaktiviteter, arbete, framtidstro.

Socialtjänsten har ett stort ansvar för barn och ungdomar under 18 år som anmäls för brott. Personer som är kriminella som vuxna har oftast varit blivit anmälda för brott långt tidigare i livet. Det är inte ovanligt att socialtjänstens arbetssätt och innehållet i deras insatser blir föremål för kritik från olika håll. Polisen ställer ofta krav på socialtjänsten att snabbt omhänderta och placera ungdomar som begått brott. Institutionsplaceringar ger dock inte alltid bästa resultat. De allra flesta ungdomar som blir anmälda för brott blir också föremål för olika insatser inom öppenvård. Öppenvård i hemmet enligt ett strukturerat vårdprogram samtidigt som man förstärker föräldraskapet, kan ofta

vara ett bra alternativ för ungdomar med mer omfattande problematik. MST-program (Multi System Therapy) som i USA och i Norge har visat relativt bra resultat och som flera kommuner även i Sverige har börjat använda är ett exempel på ett sådant program. En viktig metod i arbetet med MST är att den unges hela nätverk, framförallt familjen, används för att få en bestående förändring till stånd.

I nästan samtliga fokusdiskussionsgrupper hade deltagarna uppfattning om att socialtjänsten ofta har dålig kännedom om invandrarnas kulturer vilket leder samarbetssvårigheter t ex när socialtjänsten ingriper vid barns kriminalitet. Situationen leder lätt till att socialtjänsten upplevs som ett hot och inte som en myndighet som är till för att hjälpa. Därför borde man inom socialtjänsten lägga en stor vikt vid att utveckla metodik i arbete med invandrarfamiljer.

Boendesegregation

Polariseringen mellan de välbärgade och de mindre välbärgade bostadsområdena har ökat på senare år. I de fattigare områdena sammanfaller alltmer socioekonomisk och etnisk segregation, eftersom färre och färre svenskar bor i dessa områden. Socialtjänsten har ingen möjlighet att på egen hand på ett varaktigt sätt lösa de problem som finns i dag. Områdena måste göras mer attraktiva för allmänheten bland annat genom att tillskapa socialt kapital och på så sätt minska omsättningen av befolkningen. Det är också viktigt att befolkningen själv är delaktig i processen för att kunna återskapa en positiv social kontroll.

"Det viktigaste är arbete. Hade fler vuxna här arbete då skulle inte situationen se ut som den gör. Det finns stora familjer där ingen av de vuxna under sin tid i Sverige haft arbete. Barn har äldre syskon som kan bra svenska och som skaffat sig utbildning men ändå inte får arbete."
(Socialarbetare, Malmö)

Den höga arbetslösheten i de utsatta områdena är ett stort problem som tenderar att skapa en ond cirkel. I ett framtidsperspektiv har de flesta av de utsatta områdena vad man brukar kalla "en gynnsam befolkningsstruktur", dvs. en relativt stor andel av befolkningen är barn och ungdomar, få är gamla. Många ungdomar är dock inställda på att de kommer att ha det särskilt svårt att få arbete när de ser många vuxna i sin omgivning sakna arbete. För människor som under en längre tid har fastnat i ett bidragsberoende kan det med tiden bli allt svårare att bli heltidsintegrerade i arbetslivet. Det är viktigt för samhället att på alla sätt försöka hitta metoder för att skapa sysselsättning för den outnyttjade

arbetskraftsreserv som finns.

"När man bor här och söker jobb uppger man inte gärna att man bor i Tensta; då är det bättre att säga att man bor i Spånga i stället. Då kan det hända att man har en bättre chans." (Ung man, Tensta, Stockholm)

Ett problem som berör arbetslösheten är diskriminering. I regeringens kommittédirektiv (Dir 2003:118) vid tillsättande av en särskild diskrimineringsutredare konstateras att det finns tecken på att strukturell diskriminering av etniska eller religiösa minoriteter kan förekomma inom flera samhällsområden, såsom arbetsmarknaden och bostadsmarknaden. Integrationsverket påpekar i sin rapport "Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige" att diskriminering är en strukturell del i det svenska arbetslivet även om det saknas väsentlig kunskap om omfattningen av diskrimineringen. Några av konsekvenserna är bland annat att andelen arbetslösa eller deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är betydligt högre bland utlandsfödda än bland svenskar. Det är också betydligt ovanligare bland högutbildade utlandsfödda att ha ett arbete som motsvarar deras utbildning. Diskrimineringen är störst gentemot utomeuropeiska invandrare, vilket även gäller "andra generationens invandrare" (Integrationsverkets rapportserie 2002:13).

För att förhöja de utsatta områdenas status är det av stor vikt att befolkningen känner att de inte står utanför samhället utan att myndigheterna visar att man bryr sig och att de som arbetar i de aktuella områdena har stor kompetens. För polisens del är det viktigt att den bryr sig om de lokala problemen och visar sin närvaro och aktiva engagemang. Brottligheten och otryggheten bör bekämpas med alla medel för att minska omflyttningen och instabiliteten.

"Det är nästan ett skämt att kalla polisen här för närpolis. Närpolisen ska ju vara något som syns i samhället. Så är det inte alls här."
(Fältassistent i en Stockholmsförort)

"Om det händer inbrott eller något här och man slår larm så kommer inte polisen, de bryr sig inte. Skulle samma sak hända i Bromma?
(Ung man i ett bostadsområde på Järvafältet)

"Det är viktigt hur trovärdiga vi är i vår organisation mot dem vi möter. Kompetensen, även kulturkompetensen är oerhörd viktig."
(Socialarbetare, Malmö)

"Om man lyckas minska den strukturella diskriminering som finns i samhället är mycket vunnet. Fler invandrare som idag känner motvilja mot det svenska samhället skulle bli motiverade att integreras." (Integrationsforskare)

Samverkan mellan myndigheter

Det är inte ovanligt att polisen riktar stark kritik mot innehållet i socialtjänstens insatser för ungdomar som anmälts för brott och att de efterlyser mer kraftfulla åtgärder så att ungdomar upphör med sin kriminalitet. I många fall kan dock kritiken tolkas som att den åtminstone till en del orsakas av bristande samverkan och dålig kännedom om varandras arbete. Samverkan mellan olika aktörer - till exempel i att förebygga problematiken med ungdomskriminalitet förefaller fungera på olika sätt i olika kommuner; skillnaderna kan vara stora till och med mellan olika kommuner i de större kommunerna. Beträffande samverkan polis-socialtjänst, i frågor som berör ungdomskriminalitet, är det något förvånande eftersom ett sådant samarbete kan ses som ett elementärt verktyg för att på ett effektivt sätt kunna arbeta framförallt med de ungdomar som anmäls för upprepade brott. Brister i samarbetet kan exempelvis vara orsaken till att behövliga insatser för ungdomar tar längre tid för att komma till stånd än nödvändigt.

Det finns dock ett flertal bra exempel på hur en bred och konkret samverkan kan växa fram och där även skolan är delaktig. Mycket talar för att förutsättningarna för att samarbetet blir lyckat är att samverkansformerna upplevs som ändamålsenliga av alla delaktiga och att samverkan är resultat-inriktad. Framför allt är det viktigt att samarbetet inte upplevs som en tvångskommendering av någon part vilket tycks vara fallet på många håll i dag. Ofta pekas sekretesslagen ut som ett hinder för ett samarbete mellan myndigheter, men i många fall kan det bero på dålig kännedom om innehållet i sekretesslagen. I själva verket kan det vara så att lagen ger möjlighet till större samverkan än vad man känner till.

Ett exempel på en konkret och viktig samverkansform mellan polis och socialtjänst kan vara brottsofferstöd, framför allt när det gäller ungdomar som brottsoffer. Kartläggningen om rekrytering till kriminella gäng i Västra Götaland visade att en stor del av de kriminellt aktiva personerna själva hade varit målsägare i flera brottsanmälningar; oftast hade de blivit utsatta för våldsbrott. Därför borde det vara av stor vikt att ungdomar, framför allt i de utsatta förorterna, har tillgång till den typ av hjälp som finns hos verksamheten "stödcentrum för unga brottsoffer" i Stockholm och några andra städer och som har visat sig uppfylla ett stort behov. Mörkertalet när det gäller brott mellan ungdomar är av allt att döma stort och enligt forskning överlappar de två grupperna förövare - offer varandra i relativ stor omfattning (Lindgren, 2004).

Skolan

Enligt forskning tillhör olika skolproblem som t.ex. låg skoltrivsel, låga betyg och samarbetssvårigheter mellan hemmet och skolan några av de viktigaste riskfaktorerna för att utveckla ett problembeteende hos barn och ungdomar (Loeber & Farrington, 1998). I och med att alla barn går i skolan har skolan också stora möjligheter att skapa positiva kontakter och påverka dem i positiv riktning och på så sätt erbjuda ett alternativ till kriminalitet och gängbildning. Skolan har också goda möjligheter att stärka många av de skyddsfaktorer som verkar i den riktningen, t ex problemlösningsförmåga och social förmåga.

Dagens situation där över hälften av eleverna i många skolor i de utsatta bostadsområdena lämnar grundskolan utan godkända betyg kan inte ses som acceptabel. En intervjuad ungdomshandläggare på arbetsförmedlingen i ett utsatt bostadsområde i Västerort i Stockholm påpekar att bristande utbildning är en av de vanligaste orsakerna till varför unga vuxna i området har det svårt att få arbete.

"Skolorna här sopar problemen alltför lätt under mattan" (Polis, Järvafältet, Stockholm)

"Svenska skolan är diskriminerande mot invandrarelevens kultur och eleverna reagerar genom att strunta i hela skolan och att skolka." (Representant för en invandrarorganisation)

Man kan inte alltid skylla på bristande resurser och fritidsmöjligheter i förorterna utan problemet ligger även mycket på ett mentalt plan; i attityderna i det omgivande samhället och även hos ungdomarna själva. Det är viktigt att skolan effektivt arbetar med värdegrunder, normer och attityder samt med att ta fram positiva förebilder. Det är också viktigt att hålla en hög kvalitet på grundverksamheterna och själva undervisningen, dvs. skolans kärnuppdrag.

Mycket talar för att samverkan mellan skolan och föräldrarna inte alltid fungerar på ett önskvärt sätt vilket även de flesta av fokusgrupperna i denna undersökning påpekade. Bristen på samverkan kan ofta vara en orsak till låg skoltrivsel och tidig utslagning. Därför är det av stor vikt att skolan satsar mycket resurser på att utveckla samarbetsformer för att skapa förtroende och partnerskap mellan skolan och föräldrarna; visa föräldrarna att de behövs.

Viktiga frågor att lyfta fram och diskutera

Mot bakgrund av de resultat som denna förstudie har kommit fram till kan följande frågor anses vara viktiga att diskutera i ett framtida arbete:

- Kartlägga problemen lokalt. Det är en stor fördel när man planerar insatser mot problematiken om de involverade myndigheterna har en gemensam problembild. Kartläggningar bör göras kontinuerligt så att det blir möjligt att även utvärdera insatserna. Kartläggningarna bör hålla hög kvalitet varför en gemensam modell och metod för dem bör skapas. De lokala brottsförebyggande råden kan ha en viktig samordnande roll vid genomförandet. Fokusgruppsdiskussioner med de boende skulle kunna vara en bra metod för att inhämta information om förhållandena i bostadsområden.
- Bekämpa kriminaliteten. Polisen har huvudansvaret men det är även viktigt med fungerande samverkan med andra lokala aktörer som socialtjänsten och skolan. Alla måste ha tydliga uppdrag i arbetet. Polisen måste visa att den är närvarande och att den bryr sig om de lokala problemen och vill hjälpa. Det är av stor vikt att allmänheten känner tillit till polisen och inte uppfattar att polisen är på plats för att trakassera befolkningen.
- Förebygga gängbildningar. Bostadsområdena måste göras attraktivare att bo i så att omflyttningen minskar. Ett viktigt inslag är att förebygga boendesegregation, utanförskap och diskriminering genom att skapa socialt kapital i bostadsområdena. Med socialt kapital avses sociala relationer mellan individer och grupper vilka möjliggör handling, genom att de förmedlar förtroenden, kunskaper och normer (Coleman, 1988). Viktigt är också att alla myndigheter har förtroendefulla relationer till befolkningen och har personal med hög kompetens och möjligheter att arbeta långsiktigt. Viktigt med välfungerande skolor för att motverka destruktiva normsystem bland barn och ungdomar. Det är också viktigt att fokusera på att stärka och utveckla grundverksamheter i stället för att starta tillfälliga projekt. Det som är bra måste lyftas fram. Frivilligorganisationer och motsvarande kan göra en viktig insats. Lugna gatans verksamheter i ett antal bostadsområden i Stockholm är ett exempel.
- Rehabilitera. Att genom beprövad metodik ta hand om individer som har identifierats som delaktiga i kriminaliteten och som blivit föremål för insatser inom socialtjänsten eller kriminalvården. För att förebygga återfall är det viktigt att satsa på metoder och insatser som har visat sig vara effektiva. Stor fokus på missbruk och narkotika. En

nationell kunskapsbank om evidensbaserad metodik skulle kunna utgöra en resurs för kommunerna.

- Involvera medborgarna i processen, både enskilda och lokala föreningar. Det är viktigt att befolkningen får vara delaktig i processen att definiera problemen och att hitta lösningarna.

Referenser

- Andersson, R. & Bråmås, Å. *Selective Migration in Swedish Distressed Neighborhoods: Can Area-based urban Policies Counteract Segregation Processes?* Institute of Housing and Urban Research. Uppsala University. Housing Studies, Vol. 19 No. 4 517-539, July 2004.
- Brottsförebyggande rådet (2000a). *Strategiska brott. Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* (BRÅ-rapport 2000:3) Stockholm. Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2000b) *Ungdomar som rånar andra ungdomar i Malmö och Stockholm.* (BRÅ-rapport 2000:6). Stockholm. Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2002) *Stöld, våld och droger bland ungdomar i årskurs nio.* (Brå-rapport 2003:5) Stockholm. Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2004). *Brottsutvecklingen i Sverige 2001-2003.* (BRÅ-rapport 2004:3) Stockholm. Brottsförebyggande rådet.
- Coleman, J. (1988) *Social Capital in the Creation of Human capital.* American Journal of Sociology, 94.
- Curry, G. D. & Decker, S. H. (1998) *Confronting Gangs. Crime and Community.* Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Esbensen, F-A; *Preventing Adolescent Gang Involvement.* Juvenile Justice Bulletin, September 2000. U.S. Department of Justice.
- Fonden, C. (2001). "Gola aldrig ner någon". Ingår i Estrada, F. och Flyghed, J. (red.) Den svenska ungdomskriminaliteten. Lund.
- von Hofer, H & Sarnecki, J. & Tham, H. (1996): *Invandrarna och brottsligheten.* Stockholm: Socialvetenskapliga forskningsrådet m fl.
- Integrationsverkets rapportserie 2002:13. *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige. En kunskapsöversikt.* de los Reyes, P. & Winborg, M. Integrationsverket.
- Juvenile Justice Bulletin. Sept. 2004. *Trends in murder of Juveniles:1980-2000.* U.S. Department of Justice.
- Juvenile Justice Bulletin, Sept 2004. Thornberry, T.
- P. Huizinga, D. Loeber, R. *The Causes and Correlates Studies: findings and policy Implications.* U. S. Department of Justice.
- Kamali, M. (1999). *Varken familjen eller samhället.* En studie av invandrarungdomars attityder till det svenska samhället. Carlsson bokförlag. Stockholm
- Klein, M.W. (2001) *Resolving the Eurogang Paradox.* Ingår i M.W. Klein, H-J. Kerner, C. Maxson & E.G.M. Weitekamp: *The Eurogang Paradox. Street Gangs and Youth Groups in the U.S. and Europe.* Kluwer Academic Publishers.
- Lalander, P. & Carmona Santos, N. (2004) *Utanförskap och droger. Om unga chilensare i en lågstatusförort.* Rapport 2, 2004. Mobilisering mot narkotika. Stockholm.
- Lindgren, Magnus (2004) *Brottsoffer i rättsprocessen. Om ideala brottsoffer och goda myndigheter.* Jure förlag. Stockholm.
- Loeber, R & Farrington, D. (red.) (1998). *Serious and Violent Juvenile Offenders. Risk Factors and Successful Interventions.* Thousand Oaks: Sage.
- Malmö – en trygg och säker stad: en övergripande strategi för det brottsförebyggande arbetet i Malmö. Versamhetsrapport KS-SDF-2003-00947. Tjänstutlåtande 2004-03-01.
- Mobilisering mot narkotika. Narkotikapolitisk samordning (2004). "Organiserad kriminalitet, grov narkotikabrottslighet" Ett samarbetsprojekt mellan brottsbekämpande myndigheter. Slutrapport.
- Pettersson, T. (2001) *Etnicitet och ungdomsbrottslighet.* Ingår i Estrada, F. Och Flyghed, J.(red.), Den svenska ungdomskriminaliteten. Lund.
- Polismyndigheten i Skåne. (2003). *Kriminella ungdomsgäng i Skåne.* Länskriminalavdelningen. Underrättelseroteln.
- Polismyndigheten i Stockholms län. (2003): *Regional Strategisk hotbilda-bedömning.* Länskriminalpolisen. Underrättelseroteln.
- Polismyndigheten i Västra Götaland. (2004): *Rekrytering till kriminella gäng.* Länskriminalpolisen. Kriminalunderrättelsetjänsten.

Roxell, L. (2002) *Nätverksanalys av fängelsegång*. En pilotstudie. Kriminologiska institutionen. Stockholms universitet.

Sarnecki, J (1981) *Ungdomsbrottslighet*. LiberFörlag. Stockholm.

Sarnecki, J (1986) *Delinquent Networks*. National council of Crime Prevention. Stockholm

Sarnecki, J. (2001) *Brottsliga nätverk i Stockholm*. Ingår i F.Estrada och J. Flyghed (red). Den svenska ungdomskriminaliteten. Lund.

Sarnecki, J. (2003) *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur. Lund.

Sherman, L.W. m fl (2001) *Preventing Crime: What works, what doesn't, what's promising. A Report to the U S Congress*. Department of Criminology and Criminal Justice. University of Maryland.

Weitekamp, E. G. M. (2001) *Gangs in Europe: Assasments at the millenium*. . Ingår i M.W. Klein, H-J. Kerner, C. Maxson & E.G.M. Weitekamp: The Eurogang Paradox. Street Gangs aand Youth Groups in the U.S. and Europe. Kluwer Academic Publishers.

Bilaga

Fokusgrupper

Metod

För att få kunskap om hur människorna tänker och reflekterar om ungdomsgång och kriminella gäng har vi valt att utifrån vissa övergripande teman och frågeställningar ge personerna utrymme att argumentera och utveckla sina tankar och åsikter i kvalitativa intervjuer och enkäter. I vår studie har vi utgått från ansatsen Fokusgrupper.

Forskningsprocessen skall inledas med så få förutfattade meningar som möjligt. Det är inte på förhand formulerade problemställningar som skall styra undersökningen, utan den data man upptäcker. Man skall inte försöka besvara en fråga som förutsetts vara viktig, utan i stället ta reda på vad som pågår hos de människor man undersöker, vilka problem de är ställda inför.

Målet med fokusgruppen är att deltagarna skall diskutera fritt med varandra och ordet fokus indikerar att diskussionen skall röra ett förutbestämt ämne, i vårt fall ungdomar, gängbildning och kriminalitet. Rent praktiskt handlar arbetet med fokusgrupper om att rekrytera lämpliga grupper, utarbeta ett stimulusmaterial och en frågeguide, leda grupp-sessionerna, spela in diskussionerna, skriva ut dem samt analysera dem.

Vi valde att göra halvstrukturerade intervjuer då vi ansåg det värdefullt att få svar på våra

frågeställningar, men samtidigt var det viktigt att det skulle kännas fritt för deltagarna att diskutera utifrån egna åsikter och synpunkter om ungdomsgång och kriminalitet. Vi hade en fastställd intervjuguide som var ett stöd för moderatorn då vi dels ville att diskussionerna skulle röra sig inom specifika ämnesområden och dels för att hjälpa moderatorn att ställa nya frågor om det skulle uppstå en svårintervjuad och tyst grupp.

Dynamiken i en grupp kan vara väldigt olika och vi kände att vi ville vara så väl förberedda som möjligt men ändå låta samtalet "ha sin gång". Om vi inte hade haft en intervjuguide att följa, skulle det finnas en risk att det blev en mängd material som inte hade relevans för undersökningen. I intervjuguiden tog vi upp de teman vi ville diskutera. Vi kommer att mer ingående beskriva hur intervjuerna gick till under rubriken *Intervjusamtalen*.

Vi valde att ha en moderator som ledde samtalet och en bisittare som var observatör.

Intervjusamtalen

Vi startade alltid intervjuerna med att presentera

oss. Frivilligheten, rätten att när som helst avbryta deltagandet, anonymitetskravet och vårt syfte med intervjun upprepade vi för tydlighetens skull. Vi upprepade även hur lång tid vi hade tänkt oss och kontrollerade så att det passade deltagarna. Vi började varje intervju med en neutral fråga om det finns ungdomsgrupper i området. Vi försökte hålla frågorna så öppna som möjligt i vår intervjuguide. Det innebar att intervjupersonen fick möjlighet att svara med sina egna ord och utifrån sina egna förutsättningar.

Vi avslutade alltid varje intervju med att fråga om det var något som deltagarna ville ta upp, lägga till eller fråga om. Vi valde att spela in intervjuerna på band.

Teoretisk mättnad

Teoretisk mättnad betyder att inga ytterligare data kommer att hittas som inte har plats i teorin, det vill säga kan ställas under en egenskap eller kategori

Efter två gjorda fokusgruppintervjuer i respektive språkgrupp upplevde vi en viss mättnad, men efter den tredje var det ännu tydligare för oss. Vi fick liknande svar som på de två första intervjuerna och inga nya aspekter tillkom. Det kändes som om vi visste svaren i förväg och även hur deltagarna skulle föra diskussionen framåt.

Forskningsetiska överväganden

Vi har under våra möten med informanterna, under intervjuerna, informerat om deras rättigheter, att deltagandet var frivilligt, att de kunde vara anonyma och så tydligt som möjligt förklarat vad deras svar skulle användas till.

Rekrytering av deltagare – Urval

De svenska fokusgrupperna rekryterades via ungdomsgårdar. För de tre andra språkgrupperna – kurdiska, persiska och turkiska – gick fokusgruppsledarna till respektive förening och andra grupper för att rekrytera deltagare. Vi ville ha ett brett urval med blandade åldrar, kön och geografisk spridning. Resultatet blev 11 fokusgrupper med olika blandningar av kön, åldrar och bostadsområden.

Analysen

Efter varje intervjutillfälle har vi direkt transkriberat varje intervju samt översatt till svenska. Under denna process har vi försökt att vara så öppna som möjligt inför vårt material.

Slutligen kom vi fram till ett antal kategorier som innehåller information om vad deltagarna har för tankar om ungdomsgång och kriminalitet. Dessa

textrader som beskriver innehållet i intervjuerna har vi sedan ännu en gång reducerat till en sammanfattning som speglar innehållet i de kategorier vi kommer att redovisa här i resultatdelen.

Resultat

"Hög brottslighet och otrygghet i ett område följer hand i hand med en ökad omflyttning av invånarna, vilket starkt motverkar eventuella försök att skapa en känsla av delaktighet och social stabilitet. De som har ekonomiska och andra möjligheter flyttar därifrån och området kommer efterhand att domineras av resurssvaga människor med olika slags sociala problem."
(Regeringens proposition 1997/98:165 Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet)

Vi har samlat 11 fokusgrupper för att diskutera och höra människornas åsikter om kriminella grupper och hur boende i områden påverkas av dessa samt vad man anser om de olika myndigheternas handlande. Vi har även velat få förslag till lösningar. I resultaten har vi valt att samla data under vissa rubriker:

De olika grupperingarna i området, vilka brott som begås

Enligt intervjuerna har det framkommit att samtliga grupper känner till kriminella gäng i sina respektive områden. Det framträder som ett fenomen som växer för varje dag och som de vanliga människorna i berörda områden inte har kontroll eller makt över. Maktlösheten gör att de boende inte känner sig delaktiga i det som sker i deras bostadsområde. Trots att många av informanterna hade bott i sitt område under mycket lång tid och trivdes med sina grannar, så kan de inte riktigt känna sig trygga utan lever under pressen p.g.a. gängen och det rådande klimatet.

De beskriver att det ofta rör sig om killgäng, men det förekommer även blandade gäng och några enstaka tjejgäng. Boende berättar också att det finns olika slags gäng, allt ifrån de mera vanliga ungdomsgängen till de äldre mera avancerade gängen med tyngre kriminalitet. Brotten som räknas upp är bilstölder, vandalisering, slagsmål, rån, inbrott, olaga hot, våldtäkt, försäljning av smuggelsprit och -tobak och droger, mord mm.

Rekrytering av nya medlemmar

Många av informanterna berättade att rekrytering av yngre ungdomar till de avancerade gängen sker i

deras bostadsområde. De menade på att de kriminella gängen brukar rekrytera ungdomar redan i skolan, de väljer då ungdomar som inte ha pengar för att tillfredsställa sina behov, saknar identitet och grupptillhörighet.

Några kunde beskriva hur det hela går till:

"Det finns alltid ungdomar som är i behov av pengar eller behöver droger m.m. Ibland använder de sig av unga flickor i riskzon till att dra in killar i brottsligt verksamheter."

"De som vill rekrytera ungdomar till kriminalitet börjar alltid med att bjuda ungdomar gratis cigaretter, sprit, hasch och sedan något starkare droger och på så sätt rekryterar man ungdomar till kriminella gäng."

Orsaken till kriminell gängbildning

Den gemensamma tanken hos de intervjuade är att ungdomarna saknar tillit och tro på samhället, myndigheter och dess tjänstemän. Unga ser tidigt att chanserna för att lyckas är mycket små, de får ingen uppmuntran av sina föräldrar eller skolan att kämpa för att bli något eftersom dessa också sedan länge har gett upp hoppet och tron på framtiden. Det finns inte bra förebilder för ungdomarna. De har samtidigt ett behov att bli bekräftade och accepterade samt få respekt av samhället och människor. Gängen ger medel och makt för att få dessa behov tillgodosedda. Ekonomin styr väldigt mycket i samhället även i den här frågan. Sekundärt påverkar ekonomin även möjligheterna till fritidsaktiviteter som skulle vara räddningen för många invandrarungdomar anser de flesta intervjuade. Intervjupersoner räknade upp en lång lista på anledningar till bildande av kriminella grupper:

- Gruppträck
- Ingen tro på framtiden
- Problem i familj
- Ekonomi och arbetslöshet
- Maktbegär
- Snabba pengar
- Identitetsproblem
- Misstro mot myndigheter
- För milda lagar

" De säger det själva, de har sagt det till mig, vi kommer inte att bli något i detta samhälle. Varför? Jo här sitter min farsa, vi har varit i Sverige i 17 år, och han har suttit på den här bänken i centrum med sitt radband. Och den andra är min farbror och alla sitter här och ingen av dem jobbar och ingen kommer någonsin att ge dem ett arbete. Varför? På grund av våran hårfärg. När barnet ser att hans omgivning består av sådana här människor är det självklart att han inte vill plugga eller jobba. Och sen när han ser att någon

säljer knark och stöldgods och kör en Mercedes Benz och då inser den unge att ska du göra något i detta samhälle så måste du bli kriminell. Det är många av dem som jag talat med som säger så här. ”

Hur invånarna och bostadsområdet drabbas

Förutom att känna ständig oro och obehag upplever de flesta av informanterna även en försämring av olika servicetjänster såsom dyrare försäkringar, sämre lokaltrafik, bank- och affärsutbud i sina områden. De kriminella gängen tycks ha makten och kontrollen i ett område där folket känner att de inte kan påverka situationen i den ovänliga miljön. De flesta uppger att den enda utvägen till ett lugnare liv skulle vara att flytta från området såsom de flesta gör så snart de får möjlighet. Det resulterar i en ganska stor folksättning i dessa områden, vilket försämrar möjligheterna till att känna gemenskap och delaktighet samt ger upphov till ökad oro.

”De nya människorna som kommer till Sverige blir omflyttade hit. De kommer med massor av problem från sina hemländer. Det finns redan problem här i Rinkeby. Vi kände folk för 10 år sedan, då kunde man gå till grannen och säga till om man hade sett hans barn göra något dumt. Men numera är det omöjligt eftersom det kommer nytt folk hela tiden. Bara sista året flyttade ca 3000 somalier till Rinkeby. Dessa människor kom direkt från kriget till Rinkeby och det är synd om dem, eftersom de egentligen behöver mycket stöd. Men som sagt så har vi redan nog med problem i Rinkeby. Om Sverige vill öppna sina armar och hjälpa dessa människor, får de göra det ordentligt och ta emot dessa människor med öppna armar bland sig själva också. I Rinkeby är vanligt folk inte psykologer att ta hand om människor med en massa problem.”

De beskriver ett liv där hoten tvingar människorna att skydda sig själva och sina familjer genom att vara mera försiktiga, inte vistas utomhus sena kvällar, inte släppa ut kvinnorna ensamma osv. Alltså begränsar de sin egen rörelsefrihet med rädsla för den fientliga miljön som råder därute.

”Vi har inte annan möjlighet än att fly härifrån. Familjer kan inte ensamma kämpa mot dessa problem. Vi pratar om att överleva, man kan bli knivskuren här. Det är stora problem och då krävs det stora insatser från hela samhället. Vi kan endast överleva genom att försöka undvika att bli skadade och drabbade.”

Värst av alla drabbas unga flickorna som hålls med stramare tyglar av föräldrarna p.g.a. rädsla för våldtäkt och annan negativ påverkan. Unga flickor

drabbas alltifrån att inte kunna utveckla sunda identiteter till att bli hårdare hållna än de annars skulle bli.

”Om de blir involverade i gängen, går de miste om skolan, börjar snatta osv. De som inte är involverade får begränsat med frihet eftersom föräldrarna vill att de ska stanna hemma p.g.a. oron för att flickorna ska råka illa ut; våldtäkter, stölder m.m. i området”

”Jag känner ett par tjejer som är inblandade i gängen, eftersom de har sina pojkvänner i dessa gäng som använder tjejerna i olika syften. Det är nog tjejer som drabbas mest egentligen eftersom de även blir misshandlade av sina pojkvänner. De syns inte, därför vet man inte mycket. Till slut säljer pojkvännen henne, hon blir helt förstörd.”

Informanterna berättar att de har blivit mycket strängare föräldrar p.g.a. rädsla för att deras barn ska bli involverade i gäng eller bli drabbade av gängen, och det försämrar relationen mellan föräldrar och barn.

Segregationen i dessa områden försämrar miljön och möjligheterna till integration och arbete. De flesta intervjuade upplever att de blir motarbetade från flera håll; genom kriminalitet i området, de misstänksamma och ofta feldömande myndigheter, risken för att förlora barnen till gängen eller socialtjänsten, arbetslösheten, fulare bostadsmiljö mm.

Vad man anser om polisens, socialtjänstens och skolans agerande samt förslag på åtgärder

De flesta intervjuade säger att man upplever en sämre behandling av samtliga yrkesgrupper och tror att det beror på fördomar mot invandrare. Man tycker också att dessa tjänstemän inte är engagerade i deras problem och inte visar några avsikter att hjälpa folket. Det framkommer att myndighetspersonerna, skolan, socialtjänsten och polisen inte heller har tillräckliga kunskaper om folket och dess kultur, vilket är en bidragande orsak till bristande samarbete med människor i dessa områden. Många av informanterna tycker att utbildning och rekrytering av personer med utländsk bakgrund skulle vara bra för att lösa upp samarbetsproblemen som finns idag. En attitydförändring till det bättre gentemot invandrare anses vara viktig av många vi talade med. När det gäller polisens insats vill man också påpeka att det behövs fler poliser på plats och att mera förebyggande arbete efterfrågas.

” När ett barn har problem med sin pappa i en svensk familj så heter det generationsfråga, men om samma sak händer i en utländsk familj heter det kulturkrock. Det här måste ändras”.

"Dessa instanser borde utbildas mer så att de får ett vidgat perspektiv när de möter oss. De borde respektera vår kultur bättre. När allt kommer omkring så hamnar vi till slut i konflikt, eftersom vi blir ifrågasatta när det gäller vår kultur."

När vi frågade om skolans insats gick uppfattningarna isär. Den större andelen av informanterna uttryckte att skolan borde ta ansvar för att ge barnen en bra utbildning och att föräldrarna ensamma hade ansvaret för barnens uppfostran, medan en mindre andel tyckte att skolan borde ta mera ansvar även när det gäller barnens uppfostran. De menade på att barnen tillbringar en stor del av sin tid på dagen i skolan. Samtliga intervjuade tyckte att det var viktigt att förbättra kontrollen inom skolans gränser genom att ha flera vakter för att det förekommer mycket droger, bl.a. på skolgården under skoltiden. Folk tycker också att skolan borde uppmuntra barnen att kämpa mer och hjälpa till för att barnen ska ha en tro för framtiden och ökade chanser till arbete.

"Våra barn studerar ju här när de kommer upp till gymnasieåldern. Det är först då de har möjlighet att ta sig in i skolor borta härifrån för att integreras. Då är det för sent eftersom de är 15 år gamla då. De talar inte ens samma språk som sina jämnåriga i andra svenska skolor. Våra barn har svårt med svenska också. Här i Rinkeby är det en annan värld, man talar ett annat språk som heter rinkebysvenska. Vi vet att det inte är som där ute. De lär sig inte språket ordentligt när de lever här. De flesta som bor här kan ju inte svenska. Alla pratar sitt eget språk och inte heller det ordentligt. Hur ska våra barn kunna lära sig hur samhället fungerar och hur man talar för sig när de inte får komma in i samhället?"

"Uppfostran är föräldrarnas ansvar och utbildning är skolans. Men för att detta ska fungera så måste det finnas något slags samarbete mellan skolan och hemmet. Så att jag genom en dialog med skolan kan få hjälp och råd om mitt barn och tvärtom. Skolan ska som sagt ha kontakt med hemmet, men de kan göra mer för att förhindra kriminalitet."

Socialtjänsten upplevs av många som en myndighet vars främsta uppgift är att omhänderta barn. Man upplever det som ett hot som påverkar familjernas möjligheter negativt när det gäller uppfostran av barnen. De flesta tycker att socialen i stället borde ägna sig mera åt att utbilda familjer i barnuppfostran och skapa fritidsaktiviteter för de unga i området som en förebyggande insats. Man vill uppnå ett mera balanserat samarbete med socialtjänsten för en bättre framtid för de unga.

Samtliga intervjuade påpekade att möjligheter till arbete är avgörande och mycket viktigt för dem för att dessa människor ska ha chansen till ett värdigt liv och dessa unga ska ha hopp och tro om framtiden. För att det ska lyckas tyckte alla att integrationen är den enda vägen och så som bostadsområden är utformade tilläts inte det, utan tvärtom ökar det segregationen.

Vad individerna och familjerna kan göra

De flesta svarade att familjerna har en viktig roll i det här sammanhanget. Alla svarade att de ville förbättra kontakten med sina barn och var villiga att ta emot hjälp utifrån som socialtjänst, skola, psykologer eller kuratorer för att kunna uppfostra barnen på ett bra sätt för att de unga ska ha möjligheter att lyckas i samhället. Samtliga önskade ett bra samarbete mellan familjer och andra bosatta i området för att barnen inte ska involveras i gäng och kriminalitet. De flesta tyckte att lokala föreningar kunde skapa fritidsaktiviteter för ungdomarna för att sysselsätta dem och hålla dem borta från gäng och andra brottsliga aktiviteter. En del av de intervjuade var villiga att själva vara mera aktiva i samarbetet med skolan och socialtjänsten. De allra flesta påpekade behovet av utbildning inom samhällskunskap och barnuppfostran för egen del.

Mobilisering mot narkotika arbetar med att samordna narkotikapolitiken på nationell, regional och lokal nivå. I denna skriftserie presenterar Mobilisering mot narkotika rapporter från olika arbetsgrupper och projekt som vi initierat. Författarna svarar för tolkningar och slutsatser i de presentationer som redovisas. Rapportserien vänder sig till yrkesverksamma, beslutsfattare och andra som är intresserade av att få nya och djupare kunskaper inom narkotikapolitikens olika områden.

MOBILISERING MOT NARKOTIKA

Besöksadress: Vasagatan 8-10 • Postadress: 103 33 Stockholm • Tfn: 08-405 10 00 • Fax: 08-411 24 67
registrator@social.ministry.se • www.mobilisera.nu